

Falsetty 28. 2. 1951

LOPEN PITÄJÄN RAUTAKAUTISET

MUINAISJÄÄNNÖKSET

Kertomus inventointimatkasta, jonka
A a r n i E r ä - E s k o suoritti
Hämeen Heimoliiton stipendiaattina
vuonna 1950

A L K U L A U S E

Lopen pitäjässä on luetteloitu ja tutkittu rautakautisia muinaisjäännöksiä viimeksi puolisen vuosisataa sitten. V. 1893 on ylioppilas H e i k k i H e i k e l valokuvailnut eri puolilla pitäjää muinaisjäännöksiä ja tarkastanut tunnettuja löytöpaikkoja. Myöhemmin saman vuoden syksyllä kaivoi H j. A p p e l g r e n Ilomäen löytöpaikalla, josta hän on jättänyt top. ark:on kertomuksensa 39/IV 1894. A. O. Heikel on v. 1895 tutkinut veljensä valokuvaamia raunioita todeten niistä suuren osan luonnonmuodostumiksi ja suorittanut kaivauksia Launosten kartanossa, Santamäen kartanon vanhan meijerin luona ja Ilomäessä. Hänen Lopen muinaisjäännöksiä käsittävä kertomuksensa on jätetty top. arkistoon 27/X 1896. Linna-nimisistä paikoista on top. ark:ssa "Kertomus tutkimuksista, jotka J o u k o V o i o n m a a suoritti kesinä 1935 ja 1936 Suomen Muinaismuistoyhdistyksen stipendiaattina".

Aloitin inventoimisen pitäjän itäosasta yrittäen kiinnittää aikaisemmin tunnettuja muinaisjäännöksiä kartalle niin paljon kuin se oli mahdollista. Silloin jouduin kiertelemään myöskin Hirvijärven rantoja, joista ei löytynyt yhtään mitään. Santamäen kartanossa ovat maisemat siellä viimeksi suoritettujen tutkimuksien jälkeen muuttuneet aika paljon. Ilomäen rakennukset on aikoja sitten purettu, ja niiden kohtalosta, samoin kuin Ilomäen löydöistä, ei kukaan kartanossa tiennyt enään mitään varmaa. - Launosten kartano ja Lopenjärven pohjoisosa jäi tarkemmin tutkimatta. Topenoon ja Vojakkalaan tekemäni matkat jäivät tuloksettomiksi.

Yritin tarkastaa perusteellisesti pitäjän länsipuolella

olevan vesistölinjan, jonka kautta Lohjanjärveltä pääsee, puolen kilometrin taivalta lukuunottamatta, vettä pitkin Vanajalle. Aluksi sekin työ näytti kovin toivottomalta, sillä kaikki ne röykkiöt ja kummut, joihin kaivoiin koekuoppia Hunsalan Seppälässä ja Tevännön kylässä, osoittautuivat sen luontoisiksi, että olin kahden vaiheilla, otanko ne tähän kertomukseen mukaan vai en. Salon kartanosta löytämistäni hautakummuista olivat monet kuitenkin hyvin samankaltaisia kuin esim. Tevännön Terrinmäestä. Kaivamani Salon hauta n:o 2 osoitti selvästi, että jos sikäläisistä kummuista kaivettaisiin vaikkapa neljännessektori, ei aina voisi ensinkään varmasti sanoa, ovatko ne hautakumpuja vaiko uuninpohjia, taikka muuten vaan kumpuja.

Maanmittaushallituksen ilmakehuosaston kartoitusohjelmassa oli Lopen ilmakehuus syksyllä 1950. Kuvaus jäi kuitenkin alati jatkuvien sateitten vuoksi suorittamatta. Jouduin senvuoksi vielä käyttämään paikanmäärityksessä hyvinkin heikkoja ja vanhentuneita karttoja. Tilannetta helpotti jonkin verran se, että venäläiset top. kartat osoittautuivat tarvitsemisissäni kohdissa aika tarkoiksi. Suurensin niitä saamiensa tiluskarttojen mittakaavaan, joitten kanssa yhdistettyinä ne kutakuinkin vastannevat tarkoitustaan.

Helsingissä, helmikuun 6.p:nä 1951.

Aarni Erä-Esko

LOPEN MUINAISJÄÄNNÖKSET

LÄYLIÄINEN

Linnamäki

S o r a m ä k i, ei muinaisjäännös.

Linnamäen Pysäkillä 0,8 km etelään, maantien länsipuolella. Mäki on soranotossa suurimmaksi osaksi hävitetty.

Sivä XII s.37 (Appelgren, n:o72)

J. Voionmaa, n:o 24

1

Nyllymäki = -bakka = -pakka

Rautaisen keihäänkärjen, IM 2566:1, löytöpaikka (keskiaik.).

Nyllymäen asuinrakennuksen lähetyviltä on n. 1860-luvulla leinen Gabriel Silander löytänyt keihäänkärjen. A.O.Heikel tarkasti löytöpaikan v. 1895. Kuulemansa perusteella hän ilmoittaa paikan olleen sylen läpimittaisen, kyynärän korkuisen, hiiliä sisältäneen kummun. Se oli tasoitettu pelloksi, mutta jäljelle oli vielä jäänyt 25-30 cm:n paksuinen tuhka- ja hiilikerrok. Kiviä ei paikalta oltu kuulemma aikaisemminkaan löydetty.

Nyllymäen nykyinen isäntä tiesi löytöpaikan, ja hänen siinä seisossaan valokuvasin sen (liite II).

3

Sikopesämmäki

3

K i v i r ö y k k i ö i t ä, ei muinaisjäännöksiä.

Top.ark:ssa Heikki Heikelin valokuvat Fl.M 69,71,72.

Tarkastuskäyntinsä perusteella A.O.Heikel sanoo niiden olevan luonnonmuodostumia.

Sikopesämmäki on Sajaniemen kylästä Linnanmäen asemalle vievästä tiestä 0,5 km pohjoiseen, Laurilan talon ja kansakoulun puolivälin paikkeilla.

Mustankoskenmäki, Rekolan maalla.

4

K i v i r ö y k k i ö, ei muinaisjäännös.

Top.ark:ssa Heikki Heikelin valokuva Fl.M 42.

A.O.Heikel on todennut sen haljenneeksi irtokareeksi, siis luonnonmuodostumaksi.

SAJANIEMEN kylä

Linnanmäki

5

S o r a m ä k i, ei muinaisjäännös.

24 m:n korkuinen, jyrkkärintainen sorakunta, M e l-
k o n ratsutilan vieressä, aivan talon takana.

SMYA XII s.37 (Appelgren, n:o 71)

J. Voionmaa, n:o 23.

Aallundin Mustakorppi

6

H i i d e / k i r n u e l i "jättiläispata".

4

Top:ark:ssa Heikki Heikelin valokuva Fl.M 41.

Em. valokuvassa: "Jattiläis-pata, Läyliäisten Aaluntin takamaan Mustassakorvessa". Aalunti=Aallund kuuluu Sajaniemen kylään, Mustakorvi lienee samoilla seuduilla kuin em. Sikopesänmäki.

Korvenoja

7

S o r a t ä y r ä s, ei muinaisjäännös.

Top:ark:ssa valokuva Fl.M 70

Heikki Heikelin valokuvassa olevan merkinnän mukaan soratöyräs on Iosten ja Nurmajärven (nyk.Kytäjärven) rajalla, lähellä Korvenojan torppaa. - K:n torppa on aivan Sajaniemen kylän kaakkoiskulmassa.

Metsä-Soukki (liite III)

8

M a a n- j a k i v e n s e k a i s i a k u m p u j a.

Sajaniemen kylästä Linnanmäen asemalle vievän tien varressa, lähellä Läyliäisten kylän rajaa sijaitsevan Metsä-Soukin talon maalla, on muutamia rautakautista hautaa muistuttavia kumpuja, jotka sijaintipaikastaan päätellen kuitenkin lienevät kasikirauunoita. - Isännän kertoman mukaan Metsä-Soukin pellot on kaikki raivattu vasta viime vuosisadan lopussa, ja hänen tietääksensä ei raivaustöissä ole tullut esille mitään merkittävää.

1. Metsä-Soukin asuinrakennuksesta 200 m etelään olevan, laiturina käytetyn mään laella on matsala, pyöreähkö, n. 5 m:n läpimittainen, maatonut 'kivilatomus', jonka kivet ovat nyrkin kokoisia tai sitä isompia. 0,5 m:n syvyydestä koekuopesta tuli esille punertavaa hiekkaa ja yksityisiä, pieniä hiilimuruja.

2-3. M:n asuinrakennuksesta 150 m lounaaseen sijaitsevan mään keskivaikeilla on varin aarin laajuinen, hyvin tasapin-

tainen satula. Sen molemmilla puolilla on muutamia pieniä, maantuneita kiviröykkiöitä.

Levonnokka (liite IV)

9

Maan- ja kivensekainen kumpu.

Top.ark:ssa Heikki Heikelin valok. Pl.M 39.

Matala, n. 4 m:n läpimittainen, hiekkamaan- ja pienien kiviensekainen kumpu, johon tekemästani, harinkymmenen sentin syvyydestä kuopasta tuli esille punertavaa hiekkaa ja soraa.

Poliisikonstaapeli Aug. Toivonen mainitsee Levonnokan 9/KI 1907 lähettämässään kirjeessä (Esihist.os:n Lopen kanselissa), jonka mukaan kansa kertoo siinä paikassa olevan pakanuudenaikaisen uhri- tai hautapaikan.

I. on Lopenjärven rannalla, kouluneuvos T.I. Wuorenrinteen huvilan kohdalla.

Pälsi (liitteet V-VI)

10

3 u h r i k i v e ä, joista on Esihist.os:n kanselis-seuraavanlainen ilmoitus:

" Sakari Pälsi ilmoittaa 28.1.48

Loppi, Sajaniemi, Kylänranta (Loppijärven rantaa).

Uhrikivi (1,5 m korkea) hävitetty; runsaasti kuoppia yläpinnassa, järvenpuolen syrjässä matala ja kämmenenlevyinen uurre ("miekanhiontauurre"). Pälsi on nähnyt kiven vuosia sitten. Kylän yhteismaata; Pälsin sahan lähellä.

Toinen uhrikivi Lopen Sajaniemen Pälsin talon maalla, entisen rajan lähellä, kyläntien vieressä, 60 m pohj. Pälsin talon vanhasta portista. Matala, harjava kivi, jossa 14 rientä ja syvää kuoppaa. Talonväki tuntee kiven. Maanomistaja maanv. Oiva Pälsi.

Kolmas uhrikivi Pälsin talosta Lepälahteen vievän ky-

lätien varrella, Pältsistä 100 m pohjoiseen. Pältsin
masta, suimahuoneen lähellä, 0,5 m korkea maakivi,
verratan pieni, jossa yksi pieni kuoppa."

Inventoinnin yhteydessä jäljelläolevat kivet, siis
toinen ja kolmas, merkittiin kartalle ja valokuvattiin.

Rajahon mäki, Eetu- Pältsin maalla.

11

K i v i r ö y k k i ö, luonnonmuodostuma.

Top.ark:ssa Heikki Heikelin valok. Pl.M 39.

Saarisuotausta, Mattilan maalla.

12

K i v i r ö y k k i ö, hävitetty, ei muinaisjäännös.

Top.ark:ssa Heikki Heikelin valokuvat Pl.M. 47 ja 49.

A.O.Heikel on tarkastanut röykkiön, ja katsonut sen
luonnonmuodostumaksi. - Mattilan talo on Sajaniemestä Hirvijär-
velle vievän tien vieressä, ja ko. röykkiö on ollut Hirvijärven
lännenpuoleisilla metsämailla.

JOENTAAAN kylä

"Ylöstalo" (todennäköisesti Ylitalo, Hirvijärven länsirannalla)13

Top.ark:ssa Heikki Heikelin valok. Pl.M. 68.

"Ylöstalon maalla, Lopen ja Nurmijärven (nyk. Kytä-
järven) rajalla". K i v i r ö y k k i ö, ei muinaisjäännös.

Rautajalanlammi

14

K i v i r ö y k k i ö i t ä, ei muinaisjäännöksiä.

Top.ark:ssa Heikki Heikelin valokuvat Fl.M. 63-65

Röykkiöiden ilmoitetaan olevan H i r s m ä e n maalla, Hirvijärven ja Rautajalaan välimailla, Hirvijärvestä ruo-
len kilometrin päässä. - Särkyneitä irtolohkareita.

Korttoo

15

K i v i r ö y k k i ö i t ä, ei muinaisjäännöksiä.
Top.ark:ssa Heikki Heikelin valokuvat Fl.M. 56-58.
"Lähellä Korttoon torppia".

KORMUN kartano

Kormun suo

16

Soikean tuluskiven, KM 3947:3, l ö y t ö p a i k k a
Esineen on löytänyt muonamies August Johansson suo-
ta ojittaessaan v.1901. Löytöpaikka on kartanon eteläpuolella,
ilmeisesti Heinijärvien läheisillä alueilla.

"Rajamäki"

17

"Hiitten tanhue"-niminen p i r u n n e l t o.
Top.ark:ssa Heikki Heikelin valokuvat Fl.M.54-55.
Ko. valokuvissa sanotaan Hiitten tanhuen olevan Kor-
mun Rajamäessä, jota paikkaa ei kuitenkaan onnistuttu löytämään
mistään Kormun kartanon kartoista, eikä kartanon omistajan,
metsänhoit. J.G. Tengmanin kysellessä vanhemmilta työmiehiltään
löytynyt ketään, joka olisi paikan tiennyt.

SANTAMÄEN kartano

Vanhan meijerin luona (liite VII)

18

M a a k u m p u, jota on käytetty tervahautana.

Top.ark:ssa Heikki Heikelin valok. Pl.M.61.

1/2 km kartanosta pohjoiseen, vanhan meijerin (nyt puretun) luona on puolittain poisviety maakumru. Se on Hj. Appelgrenin mittauksien mukaan v.1893 ollut w-o -suunnassa 17-18 m:n pituinen ja n-s suunnassa 8-9 m:n levyinen sekä 3 m:n korkuinen. Kaivamastaan 1 m:n levyisestä profiiliojasta hän oli tavannut jälkiä 20 à 30 eri kertana suoritetusta tervanpoltosta. A. mainitsee kertomuksessaan, että kartanon isäntärenki kertoi löytäneensä useita vuosia sitten kummun itäsyrajasta ajamastaan maasta piikkejä, rautaisia koukkuja sekä saviruukun palasia, joita ei kuitenkaan oltu otettu talteen.

Ilomäki (liite VII)

19

Seuraavien esineitten löy t n a i k k a:

v.1884 (vouti Heikki Siivonen, perunamaata kuokkiessaan)

KM 2345:1 Kaksiteräinen miekka.

2 Keihäänkärki, jossa hop. jälkiä.

3 Sirppi.

4 Kuolaimet (puuttuvat kokoelmista).

(MRK)

v.1888 (tilanhoitaja Josef Pietilä, lepikkoa kasvavasta Ilomäestä).

KM 2566:3 Faksuhamarainen veitsenterä.

4 Suppeampi veitsenterä, koristettu molemmin puolin uurteella.

5 Sievätekoinen, kolmisulkainen nuolenkärki.

6 Niitatulla renkaalla varustettu avain.

7-8 Kaksi rautavitjan kappaletta.

(Hist.)

v.1888 (maist. Sainio ja Siivosen pojat, "jotka olivat pellon pahanpäiväisesti sotkeneet")

KM 2606:2 Suoraan suippeneva putkikeihäs.

3 Samanl., nitemmällä putkella.

5 Kirves.

(MRK) - Ks. Aspelinin kuvat IV 1558-59.

valok. V.A. 73:11.

v.1895 (kartanonomistaja Hj. Branderilta, kartanonnuoleisesta Ilomäen nellostä)

KM 3144:2 Rautakirves, kapeateräinen ja leveärohjainen.

(VRK) - Ks. valok. V.A.77:5 ; 213.

v.1920: KM 2448 Yksiteräinen miekka.

Ks. valok. V.A.67:7

Top.ark:ssa Heikki Heikelin valokuvat Pl.M.59-60

Hj.Appelgren on suorittanut kaivauksia I:n löytöpaikalla v.1893, myöhään syksyllä, löytämättä mitään.

A.O.Heikel niinikään ilmoittaa kertomuksessaan suorittaneensa v.1895 koekaivauksia n. kymmenessä eri kohdassa Perunmaan ulkopuolella, löytämättä mitään. Hänen mittauksiensa perusteella aikaisemmin löydettyjen esineitten löytökohtien suurin välimatka toisistaan on ollut 11 m, ja löytöpaikka liittyy työläis-asuntoon, jonka alla vielä mahdollisesti olisi ollut löytöjä. - Kirveen KM 3144:2 löytöpaikkaa hän ei voinut tutkia, koska siihen oli kylvetty vilja.

Ilomäeltä on kaikki rakennukset jo aikaja sitten pu-

rettu, eikä niitten sijainnista, enemmän kuin löytöpaikoistakaan kukaan S:n kartanossa enään tiennyt mitään varmaa. - Tilanhoitajan ja eversti Olli Paloheimon arvelemasta torpan entisestä paikasta otin valokuvan kaakosta näin (liite VII).

Ks. A.O.Heikelin kartta v:lta 1897, top.ark:ssa.

LAUNOSTEN kartano

Jyvääaitta

20

Leveälehtisen keihäänkärjen, KM 2247, l ö y t ö -
p a i k k a (saatu v.1884) MRK.

Esine on löydetty v.1872 kartanon jyvääaitan perustusta kaivettaessa, "kyynärän syvyydestä, maassa olevan kiven raosta". Löytöpaikkaa tutkiessaan v.1895 A.O.Heikel ei havainnut siinä mitään erikoista.

LOPEN KIRKONKYLÄ

Uotilan alankoniitty.

21

Tuluskiven, KM 2393, l ö y t ö p a i k k a.

Tuluskivi, joka on ilman reunauurretta, on löydetty "parin jalan syvyydestä, kuokittaessa alankoniittyä Uotilan rusthollin maalla". Saatu senaattori Z.Yrjö-Koskiselta v.1886.

Lapinlähteen niitty

22

K i v i r ö y k k i ö, hävitetty, ei muinaisj..

Top.ark:ssa Heikki Heikelin valok. Pl.M.40.

Röykkiö on ollut "Lapinlähteen niityn lähellä, pari km. kirkolta Topenoon näin". A.O.Heikel on tutkinut sen v.1895 ja todennut sen geologiseksi vierinkivimuodostumaksi.

Palkkinummi

23

K i v i r ö y k k i ö.

Top.ark:ssa Heikki Heikelin valok. Pl.M.67.

"'Aherrus', Palkkinummesta luoteeseen n. 100 sylvä".
Em. kuvasta päätellen röykkiö on n. 4 m:n lärimittainen, 0,5 m:n korkuinen ja 0,3-1 m:n kivistä muodostunut. Palkkinummi on Kirkonkylän länsiosassa, = Vaahteristo.

Ilkkola

24

Keihäänkärjen löytö^arikkä.

A.O.Heikel ilmoittaa kertomuksessaan 27/XI -96, että yksi keihäänkärjistä KM 2606:2-5 on löydetty Ilkkolan maalta, eikä Santamäestä kuten muut esineet; saatu yliopp. P.Brandenilta.

HUNSALAN kylä

Seppälä (liite VIII)

25

M a a n- j a k i v e n s e k a i s i a k u m -
r u j a.

Hunsalan kylän korkeimmalla kohdalla sijaitsevan Sep-

pälän talon tonttialueen itä- ja kaakkoispuolella olevan mäen yläosa on kivikkoisuutensa vuoksi jäänyt viljelemättä. Siinä on ainakin yksi rakennuksen raunio, jota venäl.top.kart:ssa näkyvä merkki tarkoittanee. Mäenharjan keski- ja eteläosissa on muutamia raunioita ja kumpuja, joista voidaan erottaa seuraavanlaisia: 1) ison maakiven päällä ja vieressä, tai ympärillä, maan ja pienien kivien sekainen täyte; 2) maan- ja kivensekainen kumpu, josta kivet ovat vain osittain näkyvissä; 3) yhden tai useamman suuren kiven välikköihin muodostunut maatäyteinen kiviryhmä.

Seppälän uudesta navetasta 100 m kaakkoon sijaitsevasta, ryhmään 2 kuuluvasta kummusta kaivettiin n. 1 neliömetrin laajuinen alue. Se sisälsi nokista multamaata, palaneita ja vähemmän palaneita kiviä, joista useimmat pieniä, n. 10-20 cm:n kokoisia, sekä seuraavat löydöt:

- KM 12771:1 Isokantainen, käsinteaottu rautanaula.
- 2 Kaksi pientä piisirpaletta.
- 3 Kuonapala.

Liitteet IX ja X .

Lätttilä

26

Miekan löytpaikka. (keskiaik.)

Läheltä Hunsalanjokea, Kustaa Lättän niityltä, on A.O.Heikelin saaman tiedon mukaan n. 1850-luvulla löydetty metsäpalon jälkeen tuhkasta, parin kyynärän pituinen miekka ja 2-3 kyynärän pituinen ketju. Löydöt olivat kuitenkin joutuneet sepän käsiin, joka oli takonut ne muiksi esineiksi. - Heikel arvalee miekkaa siitä kuulemansa kuvauksen perusteella keskiaikaiseksi. Löytöpaikalta on sittemmin viety mutaa maanparannusaineeksi.

K i v i r ö y k k i ö

Top.ark:ssa Heikki Heikelin valok. Pl.M.52.

"'Aherrus', Punelianjärven Salkoperinlahden rannalla".

Samoilla seuduilla, Ruotsin talon lahettyvillä, sekä Sakara-
järven ruolella, on muutamia maakumruja ja kivistöytkiöitä, joi-
ta kaivaessani en kuitenkaan tavannut mitään merkillepantavaa.

TEVÄNNÖN kyläTerrinmäki (liite XI)

28

M a a n- j a k i v e n s e k a i s i a k u m p u -
j a.

Raunioalue T. Tevöntöjärven länsirannalla, Terrin
talon idänpuoleisessa, järveen päin viettävässä rinteessä, on
pellolla suuri joukko erikokoisia röstkiöitä ja kumruja (ne on
skemaattisesti merkitty kartalle liitteessä XI). Osa niistä
voi selvästi erottaa peltoraunioiksi, mutta useat ovat suures-
ti hautakummun näköisiä. Muutamiin tehtiin koekuoppia, mutta
niistä ei tullut esille kivien lisäksi muuta kuin tummanruoleis-
ta maata, hienoa multaa. - Liite XII, a-b.

Rantasen rakennusten ympäristössä, Terristä 300 m poh-
joiseen, on vähän toisenlaisia röstkiöitä kuin edelliset, Ne
ovat peltoalueella sijaitsevien pienten, viljelemättä jääneitten
mäennyppyläiden laella. Osa on muodostunut muutamista kookkaan-
puoleisista, irtonaisista kivistä (n:2), toisten ollessa enin-
mäkseen maan- ja kivensekaisia kumruja. - Lähinnä rantaa oleva
(n:o 2) muistutti eniten hautaröstkiötä, mutta siihen kaivetus-

ta kuopasta tuli turvemaan alta esille ainoastaan kovaa, puhdasta hiekkaa.

5. Terrin asuinrakennuksesta 200 m luoteeseen, on metsän sisässä, pienellä aholla 3 maan- ja kivensekaista kumpua, joitten läpimitta on 2-3 m ja korkeus n. 0,4 m. Yhtä niistä kaivettaessa näkyi kumpu olevan hienosta, verrattain mustasta maasta ja muutamista kivistä muodostunut.

Huissunlinna

29

J. Voionmaa, n:o 25.

H. on Aittoniemen talon maalla, Sakara- ja Laihunjärven välissä. Voionmaan kertomuksen mukaan "varustuksen jälkiä ei ollut näkyvissä, ellei mahdollisesti luoteisosan reunalla oleva harja ja epämääräinen kivijono ole sellaista, tämän vuoksi Huissunlinnaa on pidettävä epävarmana linnamäkenä.

Aittoniemen läntisin osa (liite XIII)

30

M a a n- j a k i v e n s e k. k u m p u j a

Sakarajärven itärannalla sijaitsevaan Aittoniemeen rakennettujen huviloiden lähellä, A:n peltojen läntisimmässä osassa, on muutamia röykkiöitä. Erästä niistä, n. 3 m:n läpimittaista ja 0,5 m:n korkuista, joka on lähimpänä rannanpuoleista metsikköä, kaivettiin metrin leveydeltä puolen metrin syvyyteen asti. Esille tuli palaneen näköisiä kiviä ja tummanpuoleista maata.

Aittoniemen 'Kivimäki'

31

R y s s ä n u u n i, rapautunut kivi.

Top.ark:ssa valok. 120255.

Suontaustan 'Uunimäki'

32

Kiviraunio, mahd. k i u k a a n p o h j a
Top.ark:ssa Heikki Heikelin valok. Fl.M.45.

Suontaustan talo on n. 2 km Aittoniemestä länteen.

SALON kylä

Ylipaasto

33

Raut. keih.kärjen, KM 10088, l ö y t ö p a i k k a
(esine on ostettu A.Hjerpeltä v.1935)

J. Leppäaho tarkasti löytöpaikan kesällä 1936, ja siinä ei ollut mitään kalmistoon viittaavaa. - Y:n talo on Salon kyläalueen eteläisimmässä osassa, 1/2 km:n päässä Uudenmaan läänin rajasta.

Pirunlinna

34

Top.ark:ssa Heikki Heikelin valok. Fl.M.53.

Pirunlinna on taipaleella, joka erottaa Punelian ja Kartjärven toisistaan.

Salon kartano (liite XIV)

35

Kaartjärven koillisrannalla, sen ja Kortelammen välisellä mäki-alueella, on 1) suurehkojen kivien muodostamia raunioita, 2) maan- ja kivensekaisia kumruja sekä 3) purettujen kiviröykkiöiden pohjia, yhteensä yli 40 kpl.

Mäki-alueen korkeimmalla kohdalla, jossa kalliorohja

etenkin järven puolella useissa kohdoin näkyy, on Salon kartanon päärakennus, suurin osa muista rakennuksista ja puutarha, mutta ei jälkiäkään hautaröykkiöistä. N.150 m rakennusryhmän pohjoispuolelta alkaa Kaartjoki jatkuen eri nimisinä jokina pienten järvien kautta Kernaalanjärveen.

Huomattavin hauta-alue on maantien itäpuolella sijaitseva, osittain viljelty mäki (liite XV). Sen keskusta, samoin kuin pohjoisrinne, on kivikkoisuutensa vuoksi jätetty hakamaaksi. Näillä viljelemättömillä alueilla on yli 20 rauniota tai kumpua (n:ot 1-20). Hauta-alueen kohdalla on em. maantien molemmin puolin kiviaita, johon tarpeet on aikoinaan ilmeisesti enimmäkseen hakittu tien viereen rakennetuilta pelloilta.

1. Maantien itäpuolella sijaitsevan ladon takana^{oim} ollut maan- ja kivensekainen kumpu, joka kartanonomistajan, Matti Helteen kertoman mukaan on 1920-luvun alkupuolella tehty pelloksi. Kivinen kumpu oli ollut n. 10 m:n läpimittainen ja metrin korkuinen, josta oli tullut esille mustaa maata ja luita.
- Liite XV .

2. Silmäkivellinen, säännöllinen, pohjaltaan lievästi soikea, maan- ja kivensekainen kumpu; turpeen poistamisen jälkeen läpimitta N-S-suunnassa 3,5 m, W-O-suunnassa 3m, korkeus 0,75 m.

Kaivauskertomus:

- Liitteet XXII - XXV .

Haudan näällä kasvaneitten katajoitten hakkaamisen ja turpeen poistamisen jälkeen oli kumpu säännöllisen ja huolellisesti rakennetun näköinen. Puolen metrin korkuinen silmäkivi oli aikoinaan alkuperäiseltä paikaltaan ilmeisesti siirtynyt hieman lounaaseen. Kummun sisässä, keskellä, oli suuri, miltei haudan korkuinen kivi, joka oli palanut jokseenkin murskaksi.

Sen kiinteämönä säilynyt koillispuoli on katkoviivalla merkitty piirroksiin XXIII ja XXIV. Paikoitellen olivat reunakivet muita suurempia. Siitä että latteitten kivien ulkoreuna oli vinosti alempien kivien sisäreunan päällä, vaikutti siltä kuin kivet olisi ladottu kummun reunoilta keskustaan päin. Kivet eivät koskettaneet puhtaaseen, raakaan maahan, ja vain muutamat suuremmat kivet ulottuivat raakan maan päällä olevaan likaisenharmaaseen kerrokseen. Sen päällä oli keskestä lähes 60 cm:n vahvuinen musta kerros noensekaista hiekkaa ja murskaantunutta kiveä, jossa oli hajallaan saviastianpaloja, veitsen terä ja pieni luunsiru:

KM 12772:1 Rautaveitsi, ruodollinen.

2 Pieni, palanut luumuru.

3 Saviastianpalasia 20 kpl; yksi on pohjan reunapala ja osoittaa, että astia on tasapohjainen.

- Esineet ovat lounaissektorista.

5 Saviastianpalasia 14 kpl.

6 Kaksi hiilenpalaa.

- Kaakkoissektorista.

4 Saviastianpalasia 10 kpl., joista 2 reunapalaa. - Koillissektorista.

7 Kaksi saviastianpalasta, toinen profiilista.

8 Pieni kuonapala.

- 7-8 luoteissektorista.

Rautaveitsi löytyi heti turvekerroksen alta, kaakkois- ja lounaissektorin rajalta, kummun alareunan läheltä; sen terä oli etelästä katsoen alas vasemmalle.

Kaivaustyötä vaikeutti suuresti odottamattoman lujan pakkasen aiheuttama maan routaantuminen. Viimeksi kaivetuissa lounais- ja koillissektoreissa täytyi koko ajan käyttää maan

lämmikkeenä säkkejä ja olkia.

3. Edellisen vieressä, tiheän katajapensaikon alla, 5-10 m:n läpimittainen kumpu. Maan päällä tai puoliksi turpeen alla on näkyvissä 0,4-0,8 m:n mittaisia kiviä. - Liite XV .

4. Viljelystien vieressä, maan korkeimmalla kohdella, on 9-11 m:n läpimittainen ja vajaan metrin korkuinen, enimmäkseen turpeen peittämä kumpu. Sen länsireunassa on iso, 1,5 m:n mittainen kivi ja muilla reunoilla n. 0,6 m:n mittaisia kiviä. - Liitteet XV ja XVI, b-c.

5. Pyöreähkö, 6-7 m:n läpimittainen ja 0,5 m:n korkuinen röykkiö. Siinä on selvästi näkyvissä reunoilla pyöreitä, enimmäkseen 0,5 m:n mittaisia kiviä. Ainakaan pintakivien välissä ei ole maata, mutta kylläkin sammalta ja kanervaa. - Liite XVI c.

5a. Epäsäännöllinen, 4-5 m:n läpimittainen ja 0,5 m:n korkuinen röykkiö; keskellä 0,5 m:n mittainen kivi, ja sen ympärillä pienempiä kiviä, joitten välissä on turvetta. Röykkiön eteläreunassa on suurehko mäkivi.

6. Pitkulainen, koillis-lounaissuuntainen, 13 m:n pituinen, 3 m:n levyinen ja 0,5 m:n korkuinen kumpu. Se on keskim. 0,7 m:n mittoisten kivien ja maan sekaista, koillispuolella on irtonaisia kiviä. - Kumpua on keskeltä purettu, tehty 0,4 m:n syvyinen kuoppa, josta näkyvä maa on mustaa, hiilensekaista hiekkaa.

7. Sekavanpuoleinen kivirykelmä, jossa on muutamia yli 1 m:n mittaisia sekä koko joukko aivan riena kiviä. Hyvällä tahdolla voi nähdä kivien muodostavan pari perättäistä soikiota, joitten keskustat ovat kivistä jokseenkin tyhjä, soikioitteitten seinämät ovat 1-1,5 m:n levyiset ja 0,2-0,6 m:n korkeiset. Eteläisempi on 4 m:n levyinen ja 6 m:n pituinen,

pohjoisemman vastaavat mitat ovat 5 ja 13 m. Kiviryhmä on aivan kellon vieressä, kallion päällä, ja yleensä turpeen peittämä. - Liite XVI,c .

8. 2-3 m:n läpimittainen ja puolen m:n korkuinen kivikasa, 1,5 m:n mittaisen maakiven vieressä; muut kivet ovat 1-0,4 m:n kokoisia. - liite XVII,a .

9. Säännöllinen, soikea, osittain sammalen peittämä kiviröykkiö; pituus 4 m, leveys 2,5 m, korkeus 0,5 m. Röykkiö on muodostunut yhdestä 1,5 m:n suuruisesta, sekä sen vieressä olevista 0,2-0,5 m:n kivistä. Se on katajoitten ja koivun peittämä. liite XVIII,a .

9a. Soikeahko, 5 m:n levynen ja 7 m:n pituinen kivi-asetelma. Sen reunoilla on säännöllisenä aitana lähes metrin suuruisia jakeskellä pienempiä kiviä. Raunio on pohjoisrinteessä, sen koilliskulmassa on 1,5 m:n suuruinen (maa)kivi, jonka alla, siis raunion ulkopuolella, on kiviä 3 m:n pituisena 'hänkä'. - Liitteet XVII,b ja XVIII,a .

10. Pyöreähkö, irtonaisten 0,7 m:n mittaisten ja niitä pienempien kivien muodostama kiviryhmä. Sen pituus on 6, ja leveys 4 m. Suurimmat kivet ovat ylä- eli eteläpäässä, josta se on 0,6 m:n korkuinen, pohjoisruoli on enimmäkseen 0,4 m:n korkuinen. - Liite XVII,c .

11. Pyöreäpohjainen, puolen m:n kokoisten kivien muodostama röykkiö, 1,5 m:n suuruisen maakiven eteläpuolella. Sen läpimitta on 5, ja korkeus 0,5 m; se on aivan kellon vieressä. - Liite KV .

12. Pyöreähkö, 0,5-0,1 m:n kokoisten kivien muodostama kasa, jonka läpimitta on 2,5 , korkeus 0,4 m. Se on kohtalaisen säännöllinen ja osittain turpeen peitossa.

13. Kuin edellinen, mutta ei yhtä säännöllinen. Ki-

vien välissä sammalta.

14. Kuin edellinen.

15. Maan- ja kivensekainen kummu, läpimitta 2-3 m, korkeus 0,4 m. Turvepeitteisen kummun pinnalla on osittain näkyvissä muutamia 0,2 - 0,6 m:n kokoisia kiviä. - Liite XIX,a.

16. Maakummu, pituus 6, leveys 3, korkeus 0,5 m. Sen pinnalla on puoliksi näkyvissä 0,4 m:n kokoisia kiviä.

17. Turpeen peittämä kummu, jonka pohjana on 1,5 m:n suuruinen maakivi tai kallion nyppylä ja koillis- ja itälaidalla natalana kerroksena maata ja kiviä. Pinnalla on sekä irtonaisia että turpeen peittämiä, n. 0,1 m:n mittaisia ja pienempiäkin kiviä. - Liite XIX,b.

18. Maan- ja kivensekainen, säännöllinen kummu, jonka läpimitta on 1,5-2 m ja korkeus 0,6 m. Sen turvepeite on tiivistä, ja kivet tiukassa. - Liite XVIII,b-c.

19. Turpeen peittämä, 3 m:n läpimittainen ja 0,3 m:n korkuinen maakummu. Sen pinnalla on siellä täällä puoliksi näkyvissä pieniä kiviä.

20. 2-3 m:n mittainen maakivi tai kallionnyppylä, jonka ympärillä on maansekaisena kehänä 0,1-0,5 m:n kokoisia kiviä. Raunio on katajoitten peittämä, ja aivan pellon vieressä. - Liitteet XV ja XIX,c.

Toinen hauta-alue on kartanon rakennusryhmän eteläpuolella sijaitseva metsäinen mäki. Sen loivissa itä- ja kaakkoisrinteissä on muutamia maan- ja kivensekaisia kummuja, mutta kallioisessa ja jyrkkäreunaisemmassa pohjois^{is}osassa on enimmäkseen hävitettyjen kivistä kiviröykkiöiden pohjia. (N:ot 21-41).

21. Maan- ja kivensekainen kummu, jonka läpimitta on 2-1,5 ja korkeus 0,4m. Sen turve on tiukkaa, ja 0,4 m:n tai pienemmistä kivistä on vain pieni osa näkyvissä.

22. Muutamien 0,4 m:n kokoisten kivien ja kiinteän maan sekainen kumpu, jonka läpimitta on 1,5-2 m ja korkeus 0,5 m. Sen keskellä on kallionnyppylä tai suuri maakivi.

23. Maan- ja kivensekainen, 4-5 m:n läpimittainen ja 0,4 m:n korkuinen, osittain katajoitten peittämä kumpu, jonka pinnalla on runsaasti pieniä, irtonaisia kiviä; itälaidassa on yksi 0,7 m:n kokoinen kivi. - Liite XX, a-b.

24. Hävitetyn kiviröykkiön pohja, kallion etelärinteessä. Pohja on pyöreä, 6 m:n läpimittainen, ja siinä on nyt jäljellä erämääräinen ryhmä pieniä kiviä sekä alemmalla ja länsilaidassa muutamia suurempia, irtonaisia kiviä.

25. Hävitetyn kiviröykkiön pohja, kallion päällä. Röykkiöstä on jäljellä joukko pieniä ja viisi suurempaa, 0,4 m:n kokoista kiveä.

26. Maansekainen kumpu, jonka pinnalla on vain osittain näkyvissä pieniä kiviä; läpimitta 2, korkeus 0,4 m. Sen vieressä kasvaa pihlaja. - Liite XX, a.

27. 1,5-2 m:n läpimittainen ja 0,4 m:n korkuinen kumpu, joka on muodostunut isosta maakivestä tai kalliosta ja sen ympärille tuodusta maasta sekä pienistä kivistä. Sen keskiosa on tehty pieni kuoppa.

28. Hävitetyn kiviröykkiön pohja, kallion päällä. 3-4 m:n läpimittaisen pohjan kohdalla on vielä muutamia n. 0,4 m:n suuruisia ja pienempiä kiviä, joista osa on maan sisässä.

29. Hävitetty kiviröykkiö, kallion päällä. 5-3 m:n mittaisen pohja-alan laidassa on 2 m pitkä, 1 m leveä ja 0,5 m korkea kivi, jonka vieressä on hajallaan 0,4 m:n kokoisia ja pienempiä kiviä, joista osa on vielä maan sisässä.

30. 3 m:n läpimittainen ja 0,4 m:n korkuinen raunio, jossa on 0,5 m:n suuruinen silmäkivi, muut kivet ovat n. 0,3 m:n kokoisia ja osittain maan sisässä. - Raunion keskustaa on pengottu.

31. 3-4 m:n läpimittainen, 0,4 m:n korkuinen raunio, jonka reunoilla on maan sisästä puoliksi näkyviä 0,4-0,5 m:n kokoisia kiviä; keskellä on pieniä, irtonaisia kiviä, ilmeisesti merkkejä siitä että paikkaa on ainakin myöhemmin aikoina käytetty peltorauniona.

32. Maan- ja kivensekainen kummu, jonka läpimitta on 1,5-2,5 m ja korkeus 0,3 m. Sen reunoilla on 0,3-0,7 m:n kokoisia kiviä, jotka ovat tiukasti maassa kiinni niin että vain yläosa on näkyvissä. - Liite XXI, a.

33. Kuin edellinen, mutta pengottu. - Liite XXI, a.

34. Kuin edellinen, mutta pienempi ja ehjä. - XXI, b.

35. Raunion pohja, kallion rinteessä, ison kiven vieressä; läpimitta 3m. Sen pohjalla on vielä runsaasti 0,1-0,3 m:n kokoisia kiviä. - Liite XXI, c.

36. Kuin edellinen, siitä 10 m pohjoiseen. - XXI, c.

37. Edellisestä 10 m pohjoiseen; 2 m:n läpimittainen kivikasa, jossa on jäljellä yksi kerros 0,3 m:n suuruisia kiviä, kallion rinteessä. - Liite XXI, c.

38. Kuin edellinen.

39. Poisviedyn raunion 4 m:n läpimittainen pohja, kallion korkeimmalla kohdalla. Sammalpeitteeseen jääneessä aukossa on jäljellä vain yksi 0,7 m:n suuruinen, irtonainen kivi ja muutamia pieniä kivenkappaleita.

40. Pengotun raunion pohja, kallion rinteessä.

1-1,5 m:n läpimittaisella, pyöreällä alueella^a on 0,4 m:n kokoisia ja pienempiä kiviä.

41. Poisviedyn raunion 5 m:n läpimittainen jälki kal-
lion järvenpuoleisessa rinteessä.

Antinniemi (liite XXVI)

36

A. on Salon kartanon torppa, kartanon määräkennuksesta 1,5 km luoteeseen, kuivalla, loivarinteisellä mäellä.

Asuinrakennuksesta 150 m koilliseen, Himaniemeen vievän polun länsipuolella, lähellä peltoa, on 5 k i v i r ö y k k i ö t ä. Ne ovat suunnilleen 3 m:n läpimittaisia, 0,8 m:n korkuisia, 0,2-0,5 m:n kokoisista kivistä tehtyjä, kekomaisia röykkiöitä. - Liite XXVII, a-b

Asuinrakennuksesta 100 m koilliseen, Himaniemeen vievän polun itäpuolella, on n. 50 m:n välimatkoin, k o l m e hyvin huolellisesti rakennettua, suorareunaista k i v i r a - k e n n e l m a a . Niitten pohjamitta on n. 4*4 m, ja korkeus 1,3 m. - Liite XXVII, c.

Himaniemi (liite XXVI)

37

H. sijaitsee Kaartjärven itärannalla, 1/2 km Vojakkalan kylän rajasta etelään. Siinä olevan entisen torpan rakennusryhmän ympärillä on parin hehtaarin peltoalue, joka on 5-10 m järvenpinnan yläpuolella.

H 1. Asuinrakennuksesta 60 m etelään, tasaisella pel-
lolla, on turpeen peittämä, 3 m:n läpimittainen ja 0,8 m:n kor-
kuinen kummu. Turvekerroksen ja lehtien alta näkyy muutamia
0,3-0,4 m:n kokoisia kiviä. Kummu, samoinkuin sen vieressä kas-
vava tuomi, on keskellä muuten tasaista ja kivetöntä peltoa.

Kummun päällä on merkkejä siitä, että sitä on ainakin myöhemmin aikoina käytetty roskaläjänä. - Liite XXVIII, a-b.

H 2. Asuinrakennuksesta 80 m länteen, on 3 m:n lärimittainen ja 0,8 m:n korkuinen, 0,1-0,5 m:n suuruisista kivistä tehty röykkiö. Sen lähetyvillä on muitakin, pienempiä kivi-röykkiöitä, jotka vaikuttavat peltoraunioilta kuten tämäkin. - Liite XXVIII, c-d.

Himaniemen lännenpuoleisesta pellosta, 'korttelin syvyydestä', on 1880-luvulla löydetty seuraavat esineet:

KM 2926:4 Rautainen väkäkehäs, kahdesta kannaleesta.

5 Tyvikatkelma yksiter. miekasta.

(Joutuneet vaihtoesineinä Hämeenlinnan museoon)

Yliopp. Heikki Heikelin käydessä paikalla v.1893 suorittamassa koekaivauksia ei tullut esille mitään huomionarvoisempaa.

MUUTAMIA LOPEN PITÄJÄN NYKYISTEN RAJOJEN ULKOPUOLELLIA
OLEVIA RÖYKKIÖITÄ, joitten kertomuksia säilytetään top.
ark:n Lopen kansiossa.

Paalijärvi (kuuluu Riihimäen kuntaan) 38

K i v i r ö y k k i ö j a -r e n g a s, ei muinais-
jäännöksiä.

Top.ark:ssa Heikki Heikelin valok, Pl.M.50-51.

P:n 'Kolisevan' mäessä.- A.O.Heikel on tutkinut ja
todennut kaskiröykkiöiksi.

Vatsianjärvi = Välilampi (kuuluu Riihimäen kuntaan) 39

K i v i r ö y k k ö, ei muinaisjäännös.

Top.ark:ssa Heikki Heikelin valok. Pl.M.46.

Röykkiö on ollut Välilammen länsirannalla. A.O.Heikel
on todennut sen siirtolohkareen rapautumisesta johtuneeksi kum-
muksi. H.H:n Watsia tarkoittanee Murtomaan taloa.

Mannila (kuuluu Kytäjärven kuntaan) 40

K i v i r ö y k k i ö, ei muinaisjäännös.

Hirvijärven etelärannalla. - A.O.Heikel on todennut
sen siirtolohkareen rapautumisesta johtuneeksi kummuksi.

A I K A N N I M I H A K E M I S T O

Aallund = Aalunti... n:o 6	Korvenoja..... 7
Aittoniemi 29-31	Laibunjärvi 29
Antinniemi 36	Larinslshde 22
Eetu-Pälsi 11	Launosten kartano 20
Heinijärvet 16	Levonokka 9
Hiitten tanhue 17	Linnanmäki 1, 5
Himaniemi 37	Lopenjärvi ... 9, 10, 11, 4
Hirsmäki 14	Loppi, ks. Kirkonkylä ....
Hirvijärvi 12-14, 40	Lättilä = Lättä 26
Huissunlinna 29	Läyliäinen 1- 4
Hunsalan kylä 25-27	Mannila 40
Ilkkola 24	Mattila 12
Ilomäki 19	Melkko 5
Joentaan kylä 13-15	Metsä-Boukki 8
Jättiläispata 6	Murtoma 39
Kaartjärvi 34-37	Mustakorvi 6
Kerava ( ) 23	Mustankoskenmäki 4
Kirkonkylä 21-24	Myllymäki 2
Kivimäki 31	Paalijärvi 38
Kolisevan mäki 38	Palkkinuomi 23
Kormun kartano 16-17	Purunlinna 34
Kormun suo 16	Punelia 27,34
Kortelampi 35	Pälsi 10,11
Korttoo 15	Rajahon mäki 11

Rajanmäki	17	Serrälä	25
Rantanen	28	Sikonesänmäki	3
Rautajalanlammi	14	Suontausta	32
Rakola	4	Terrinmäki	28
Ruotsi	27	Tevännön kylä	28-32
Saarisuontausta	12	Topeno	A
Sajaniemi	5-12	Uotila	21
Sakarajärvi	27,29-30	Uunimäki	32
Salkoverinlahti	27	Vaahteristo	23
Salon kartano	35	Vanha meijeri	18
Salon kylä	33-37	Vatsianjärvi	39
Santamäen kartano..	18,19,24	Vojakkala	A
		Wuorenriinne	9
		Välilampi	39
		Ylivaasto	33
		Ylöstalo = Ylitälo	13

L I I T E L U E T T E L O

Loren ritäjän kartta	I
Läyliäinen, Myllymäki; kartta ja valokuva	II
Sajaniemi, Metsä-Soukki, kartta ja valok.	III
" Levomokka, kartta ja valok.	IV
" Pälsi, kartat	V
" " , valokuvat	VI
Santamäen kartano, valokuvia	VII
Hunsala, Seppälä, kartat	VIII
" " , luonnos koekaivauksesta	IX
" " , valokuvia	X
Teväntö, Terri, kartat	XI
" " , valokuvia	XII
" Aittoniemi, kartat	XIII
Salon kartano, kartta	XIV
" , idänruoleisen raunioalueen yleiskuva ...	XV
" , valokuvat raunioista 2, 4, 7 ja 5	XVI
" , " " 8, 9, 9a ja 10	XVII
" , " " 9, 9a, ja 18	XVIII
" , " " 15, 17 ja 20	XIX
" , " " 26 ja 23	XX
" , " " 32, 33, 34, 35, 36 ja 37	XXI
" , valokuvia hauta n:o 2:sta	XXII
" , hauta n:o 2:n kaivauskartta	XXIII

Salon kartano, hautausmaahan 2:n profiilit	XXIV
" , " " profiilivalokuvia	XXV
Salon kylä, Aittoniemi ja Himaniemi, kartat	XXVI
" , " , valokuvia	XXVII
" , Himaniemi , "	XXVIII

LIITTEIDEN MERKKIEN SELITYKSET

MUINAISJÄÄNNÖKSET

EPÄMÄÄRÄISET MUINAISJÄÄNNÖKSET
TAI LUONNONMUODOSTUMAT

Hautakummu(ja) ●

Todennäk. hautak. ◐

Rautak. löytöaika ○

Tuluskiven löytön. ▼

Uhrikivi ▬

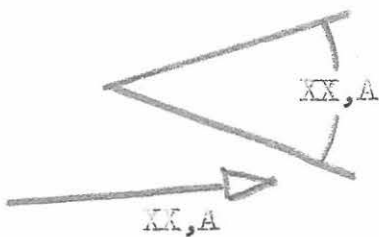
Uhrinaikka ◡

Keskiaik. löytön. K

Linna- paikannimi L

Kiviröykkiö, maakummu,
ryssänuuni, neltorau-
nio y.m.s. ○

Hiidenkirnu H

Valokuva, otettu nuolen suuntaisesti

tai sektorin keskinisteestä siten, että
s:n kyljet osoittavat kuvan reunoja.

- XX,A = Valok. on liitteessä XX, kuva -a.

Huom.! Suunnanmäärämisessä on käytetty 360 jako-osaan
jaettua kompassia.

S I S Ä L L Y S L U E T T E L O

<u>ALKULAUSE</u>	s. 1	
<u>MUINAISJÄÄNNÖKSET</u>	3	
<u>LÄYLIÄISTEN kylä</u>		
Linnamäki	n:o 1	
Myllymäki	2	
Sikoresänmäki	3	4
Mustankoskenmäki	4	
<u>SAJANIEMEN kylä</u>		
Linnamäki, Melkon	5	
Aallundin Mustakorni	6	
Korvenoja	7	5
Metsä-Soukki	8	
Levonnokka	9	6
Pälsi	10	
Rajahon mäki	11	7
Saarisuontausta	12	
<u>JOENTAAN kylä</u>		
Ylitalo	13	
Rautajalanlampi	14	
Korttoo	15	8
<u>KORMUN kartano</u>		
Kormun suo	16	
Rajamäki	17	

<u>SANTALAÄN kartano</u>	9	
Vanha meijeri	n:o 18	
Ilomäki	19	
<u>LAUNOSTEN kartano</u>	11	
Jyväaitta	20	
<u>LOPEN KIRKONKYLÄ</u>		
Uotilan alankoniitty	21	
Lapinlähteen niitty	22	 12
Palkkinummi	23	
Ilkkola	24	
<u>Hunsalan kylä</u>		
Sepnälä	25	
Lättilä	26	 13
Salkomerinlahti	27	14
<u>TEVÄNNÖN kylä</u>		
Terrinmäki	28	
Huissunlinna	29	15
Aittoniemi - W	30	
Aittoniemen Kivimäki	31	
Suontaustan Unimäki	32	 16
<u>SALON kylä</u>		
Ylinaasto	33	.....
Furunlinna	34	
Salon kartano	35	
Antinniemi	36	 24
Himaniemi	37	

Lopen nykyisten rajojen ulkopuolella olevia röykkiöitä,
joitten kertomuksia säilytetään ton.ark:n Lopen kansiossa.

Faalijärvi (Riihimäkeä)	38	26
Vatsian-järvi (")	39	
Mannila (Kytäjärveä)	40	
<u>PAIKANNIMIHAKEMISTO</u>		27
<u>LIITELUETTELO</u>		29
<u>LIITTEIDEN MERKKIEN SELITYKSET</u>		31

KUVALUETTELO

35-37

LIITTEET

38-92

F I L M I L U E T T E L O

Aarni Erä-Eskon LOPEN pitäjän muinaisjäännösten inventointi-
kertomusta varten ottamia kuvia kesältä ja syksyltä 1950.

1. Längliäinen, Myllymäki; Keih.kärjen KM 2566:1 löytöaika.
2. Sakarajärvi-N, kivik.as.n. (kert. ton.ark:ssa).
3. _____ " _____
4. Hunsala, Sennälä; maan- ja kiv.sek. kumru navetan takana.
5. Längliäinen, Hautahuhta; kivias. KM _____ löytöaika.
6. -
7. -
8. -
9. Tevättö, Terrinmäen raunioalue.
10. Sakarajärvi-N, ks. n:ot 2-3.
11. " " "
12. " " "
13. " " "
14. " " "
15. " " "
16. " " "
17. Sajaniemi, Metsä-Soukki; taustan mäkien päällä kumruja.
18. Santamäen kartano, Ilomäki.
19. " , maakumru vanhan meijerin luona.
20. Tevättö, Terrin talo ja röykkiöitä.
21. " , Rantasen luona olevia raunioita.
22. " , "
23. " , "
24. " , "
25. Sajaniemi, Pälvi; uhrikivi-II.

26. -
27. Sajaniemi, Hälsi; uhrikivi-III.
28. " " " -" , Lepnälähteen vievä tie.
29. " " " - II.
30. Levonnokka, Lonenjärven rannalla, Sajaniemen kylässä.
31. ~~Sajaniemi~~ -
32. Sajaniemi, näköala Melkon Linnamäeltä Lonenjärvelle.
33. Hunsala, Sennälä, maan- ja kiv. sek. kummu navetan takana.
34. " " , " "
35. " " , navetan tausta, oikealla kummu f.4 ja 33.
36. Salon kartano, haupa n:o 2 suuntaan 300°.
37. " , " "
38. " , " suuntaan 345° .
39. " , " "
40. " , " "
41. " , " suuntaan 220° .
42. " , " , ruusta otettuja karttakuvia.
43. " , " " "
44. " , " " "
44. " , " " "
45. " , " " "
46. " , " " "
47. " , " " "
48. " , " " "
49. " , " " "
50. " , " " "
51. " , " , suuntaan 345° , kaakkoissektori.
52. " , " " 275° , " "
53. " , " " 100° , luoteissektori.

54. Salon kylä, Himaniemi, kumru H1, H:n lännenpuoleiset pellot.
55. " ; " ; " .
56. " , " , kivistöykkiö H2.
57. " , " , H:n lännenpuoleiset pellot.
58. " , Antinniemi, kivistöykkiöitä.
59. " , " , kivistöykkiöitä.
60. " , " , kivistöykkiöitä.
61. Salon kartano, n:o 18.
62. " , " 4.
63. " , " 7.
64. " , " 10.
65. " , " 8.
66. " , " 9.
67. " , " 9a.
68. " , " 15.
69. " , " 17.
70. " , " 18.
71. " , " 20.
72. " , idänpuoleisen hauta-alueen yleiskuva.
73. " , " .
74. " , " .
75. " , n:o 23.
76. " , " 23.
77. " , " 26.
78. " , " 32-33.
79. " , " 34.
80. " , " 35-37.

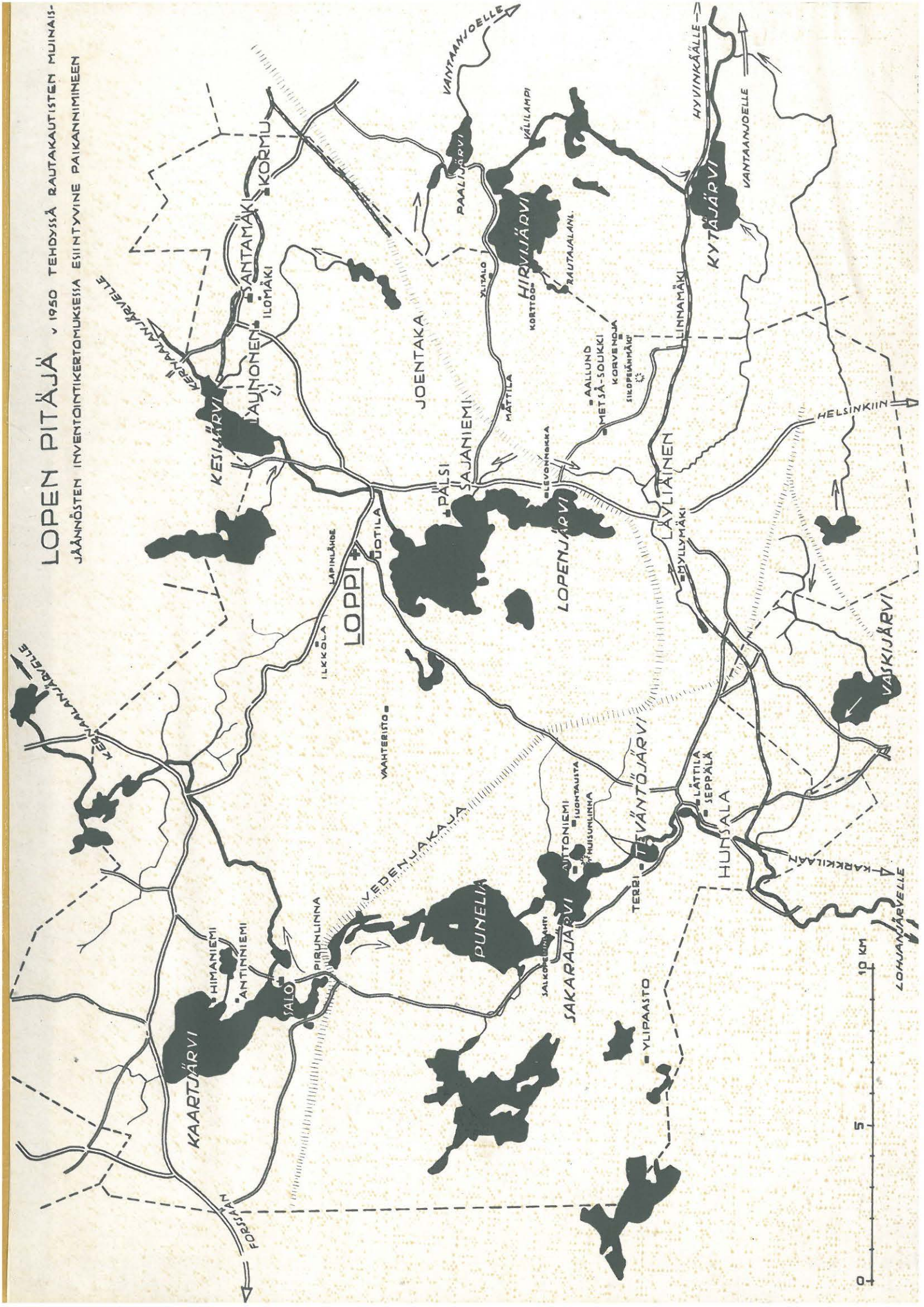
LOPEN PITÄJÄ

1950 TILASTOJA KAUTTAAN KÄYTTÄEN
JÄRJESTYKSEN INVENTOINTIKARTTANA SUORITETUN KALANVAIKUTUKSEN

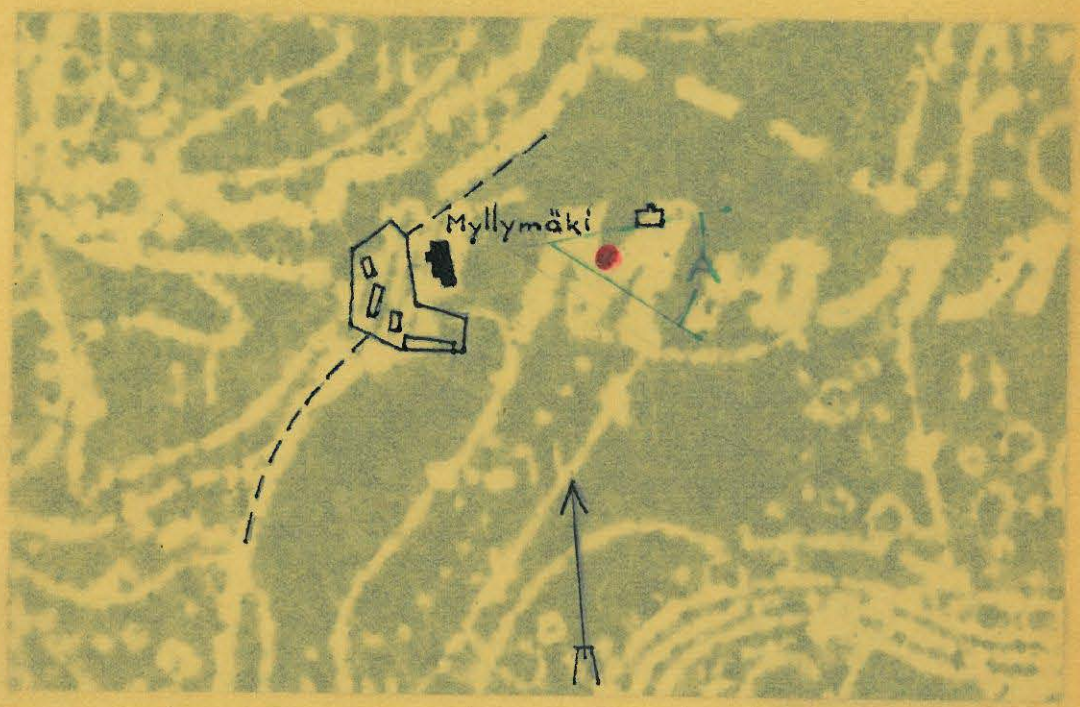
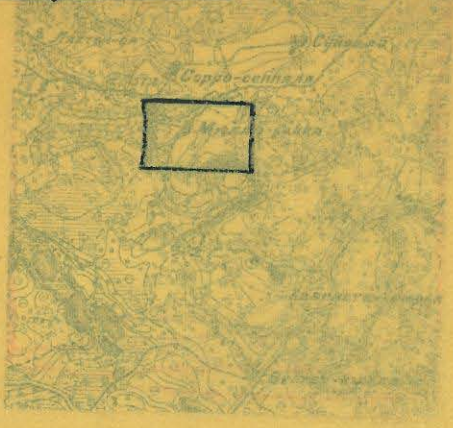

LOPEN PITÄJÄ v. 1950 TEHDYSSÄ RAUTAKAUTISTEN MUINAIS-
 JÄÄNNÖSTEN INVENTOINTIKERTOMUKSESSA ESIINTYVINE PAIKANNIMINEEN

LOPPI, Läyliäinen, Myllypakka = Myllymäki

II

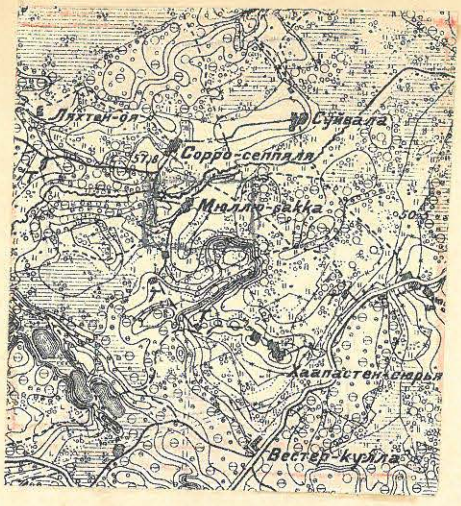

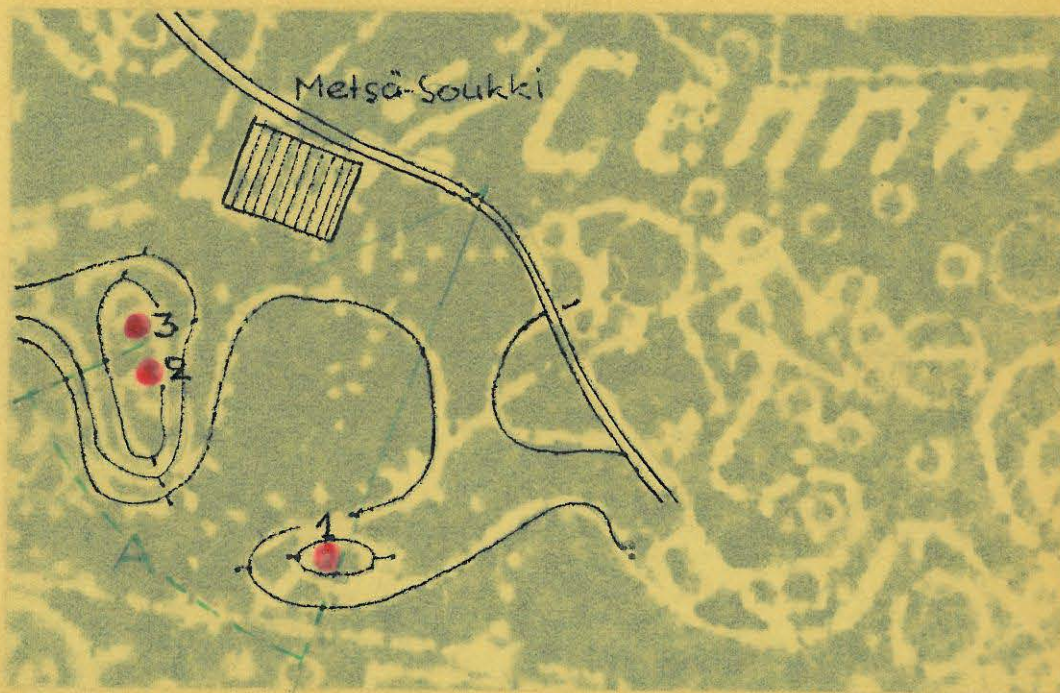
Ote Myllymäki-tilan RN: 22²⁰ tiluskartasta 1:4000
 (negatiivi suurennus venäl. top. kartasta 1:42000
 tiluskartan mittakaavaan)

Tasoitetun kummun paikka
 josta on löytynyt rautainen
 kärki KM 2566:1

A

(Negatiivi suurennus venäl. top. kartasta 1:42000
mittakaavaan 1:4000)

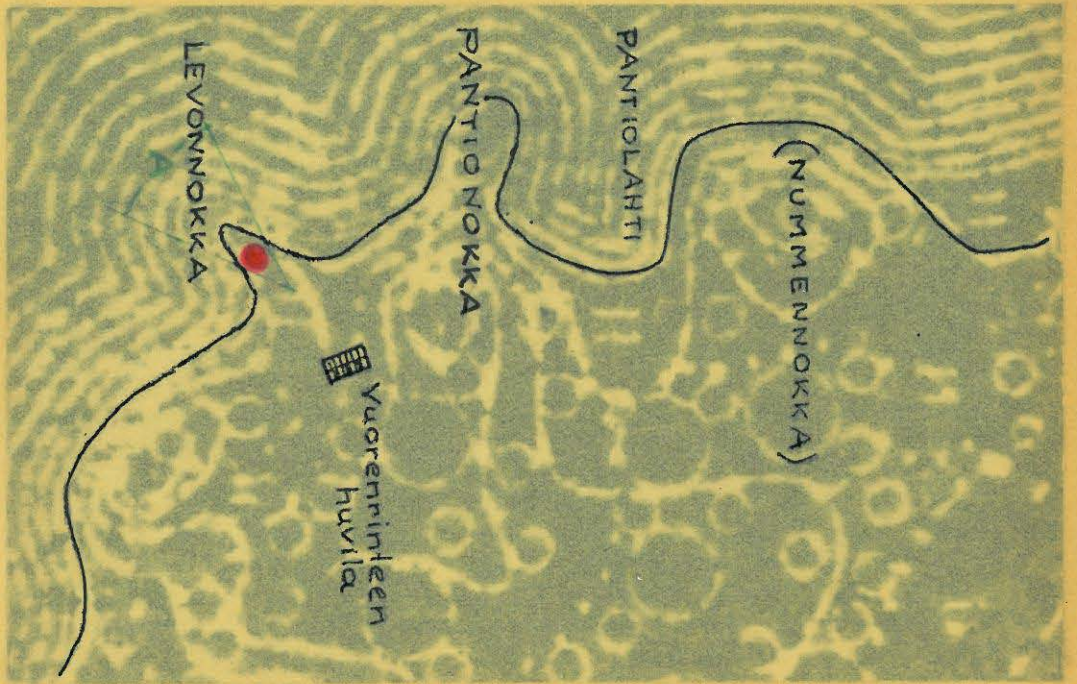
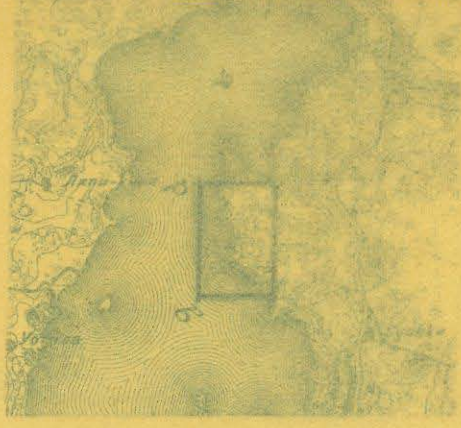
A

17

LOPPI, Sajaniemi, Levonnokka

5.474
IV

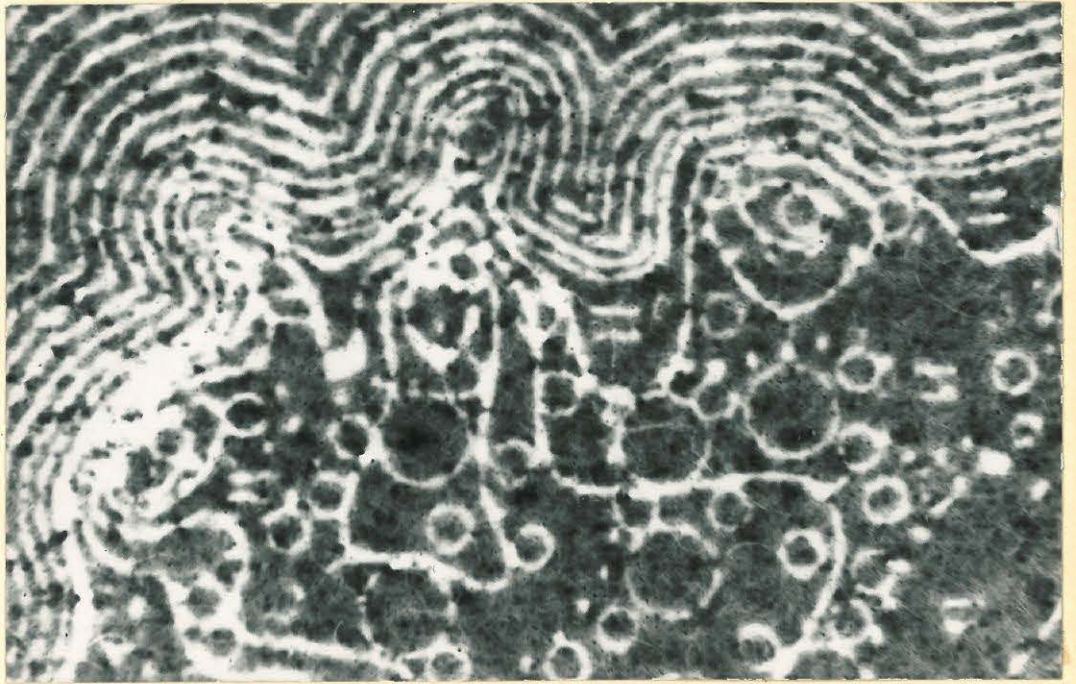
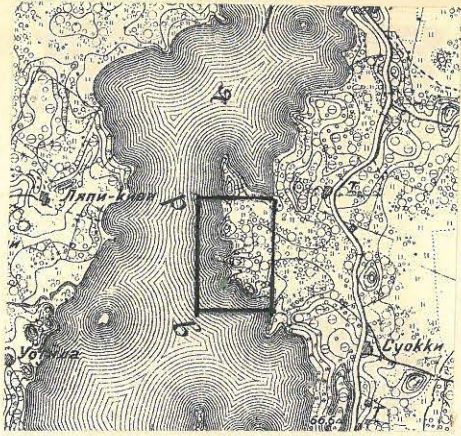
(Suurenus venäl. topkartasta
1:42000 ← mittakaavaan 1:4000)

A

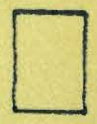
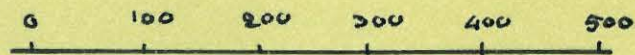
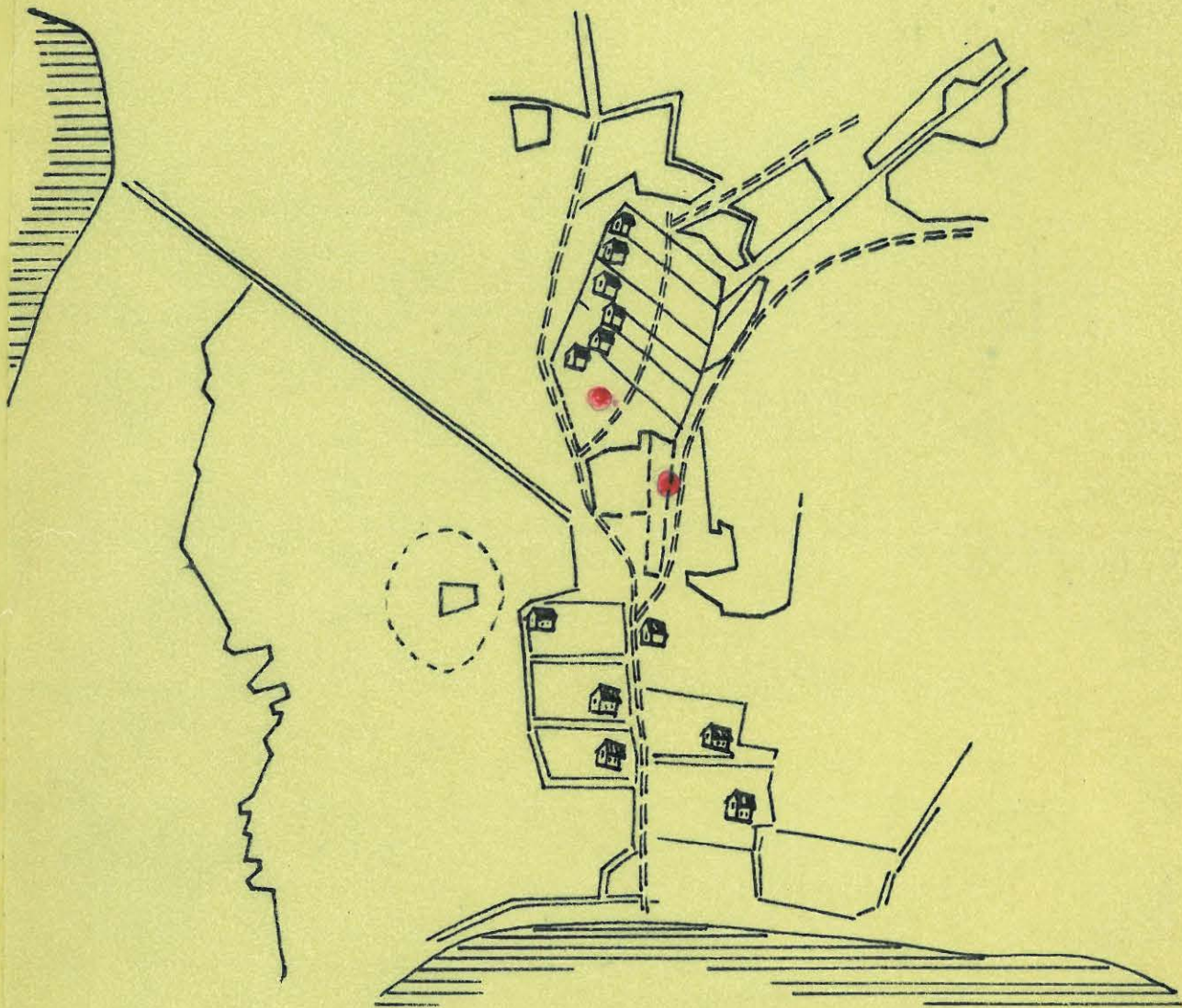
Levonnokka

30

Ote maanmittaushallituksen tiluskartasta H 48 $\frac{3}{49}$, LOPPI
Sajaniemi, Pälsi. Tehty v. 1784.

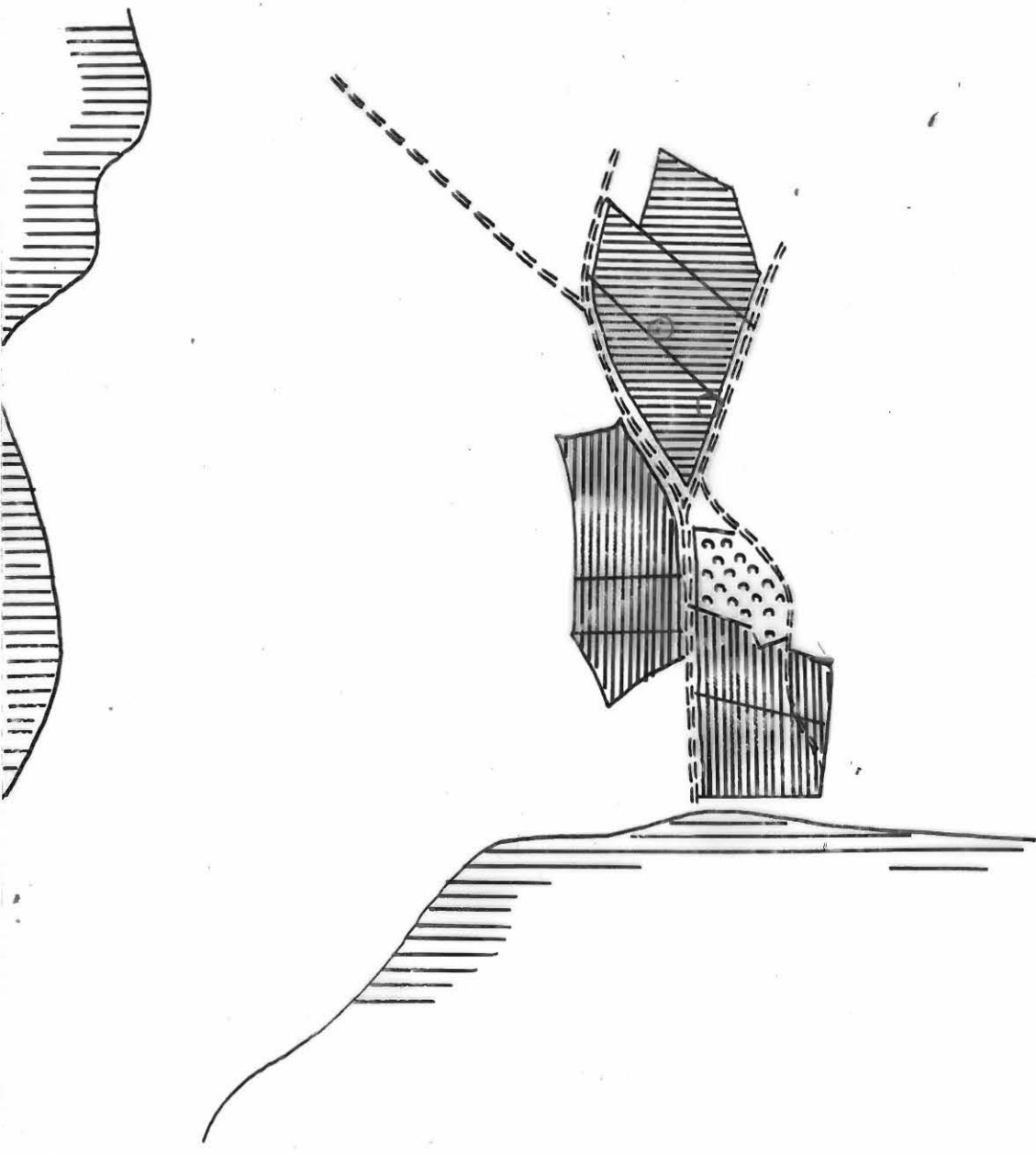
(Valokuva suurennus venäl.top.kartasta 1:42000
tiluskarttojen mittakaavaan.)

Ote Maanmittaushallituksen tiluskartasta H 48³/₂₇, LOPPI,
Sajaniemi, Pälsi, Thty v. 1854.

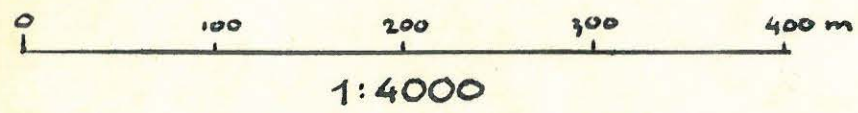
"Skala 400 fot på En dec. tum"

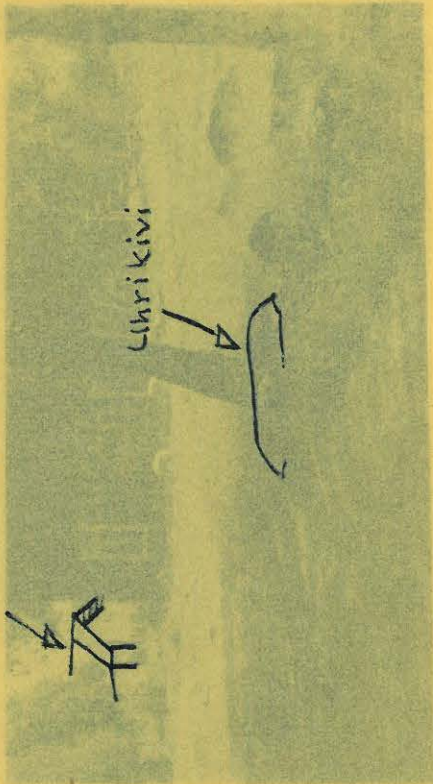
Leppälahteen

Luonnos. Tehty v 1950.

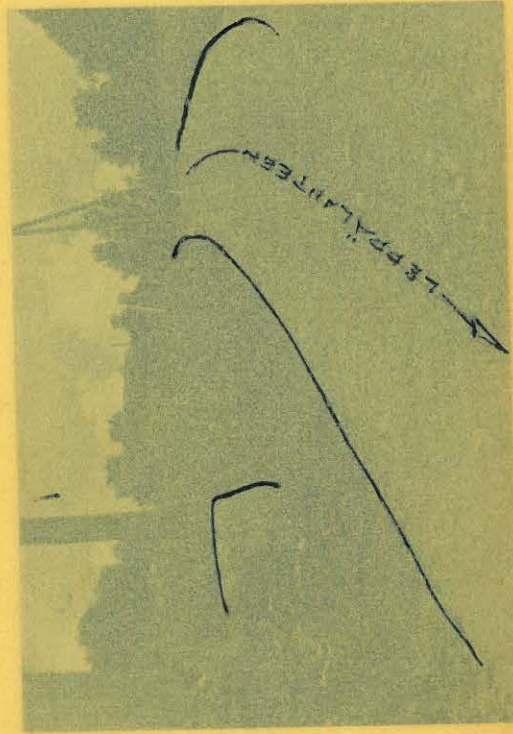

Pälsin päärakennus

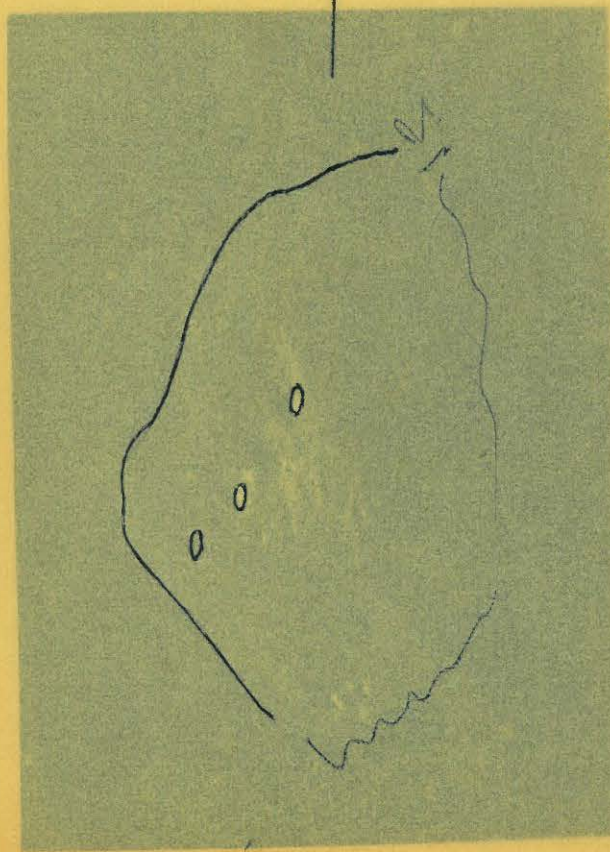
Uhrikivi

koillisesta

Leppälähteen

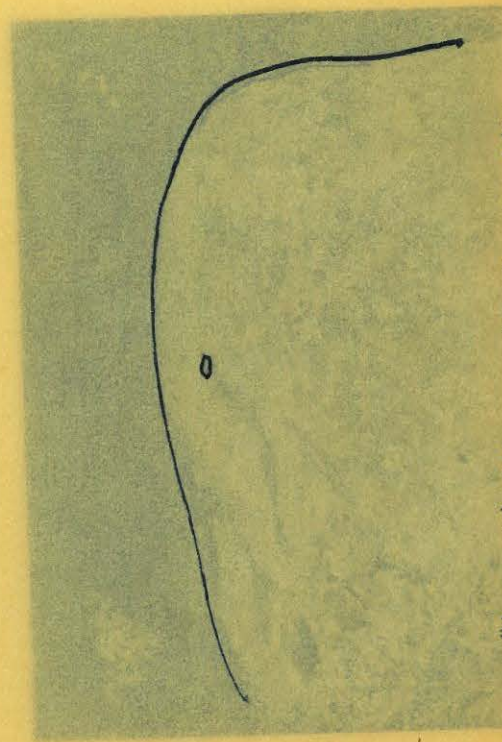
luoteesta

B

Uhrikivi "entisen pajan lähellä"

A

D

Uhrikivi "Leppälähteen vievän kylätien varrella"

C

29

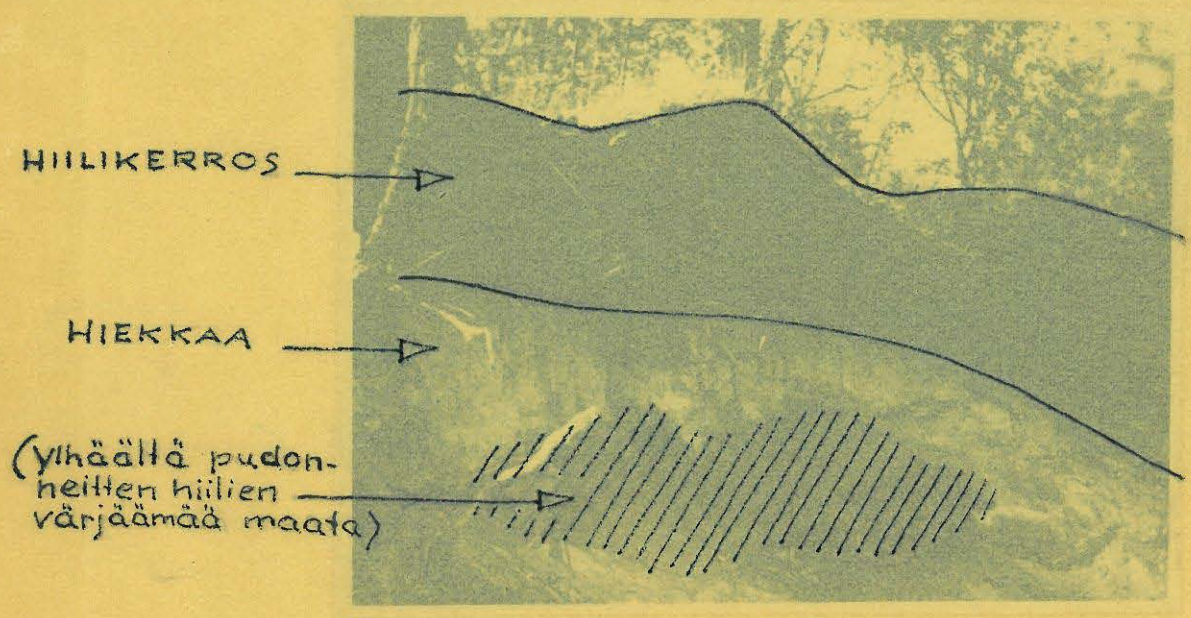
28

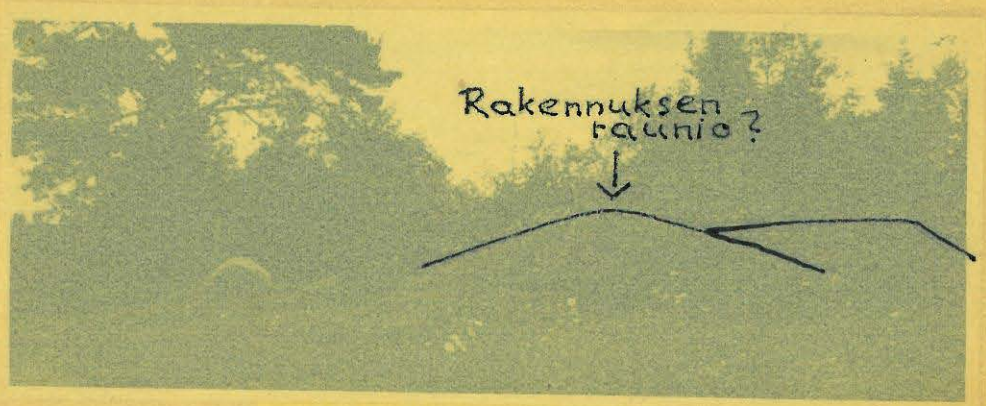
25

27

Maakumpu Santamäen vanhan meijerirakennuksen lähellä. 19

ILOMÄKI

18

faluë
 (kiivi tärvelä)
 voi hajata oikeal.
 ta hieunan

19

4

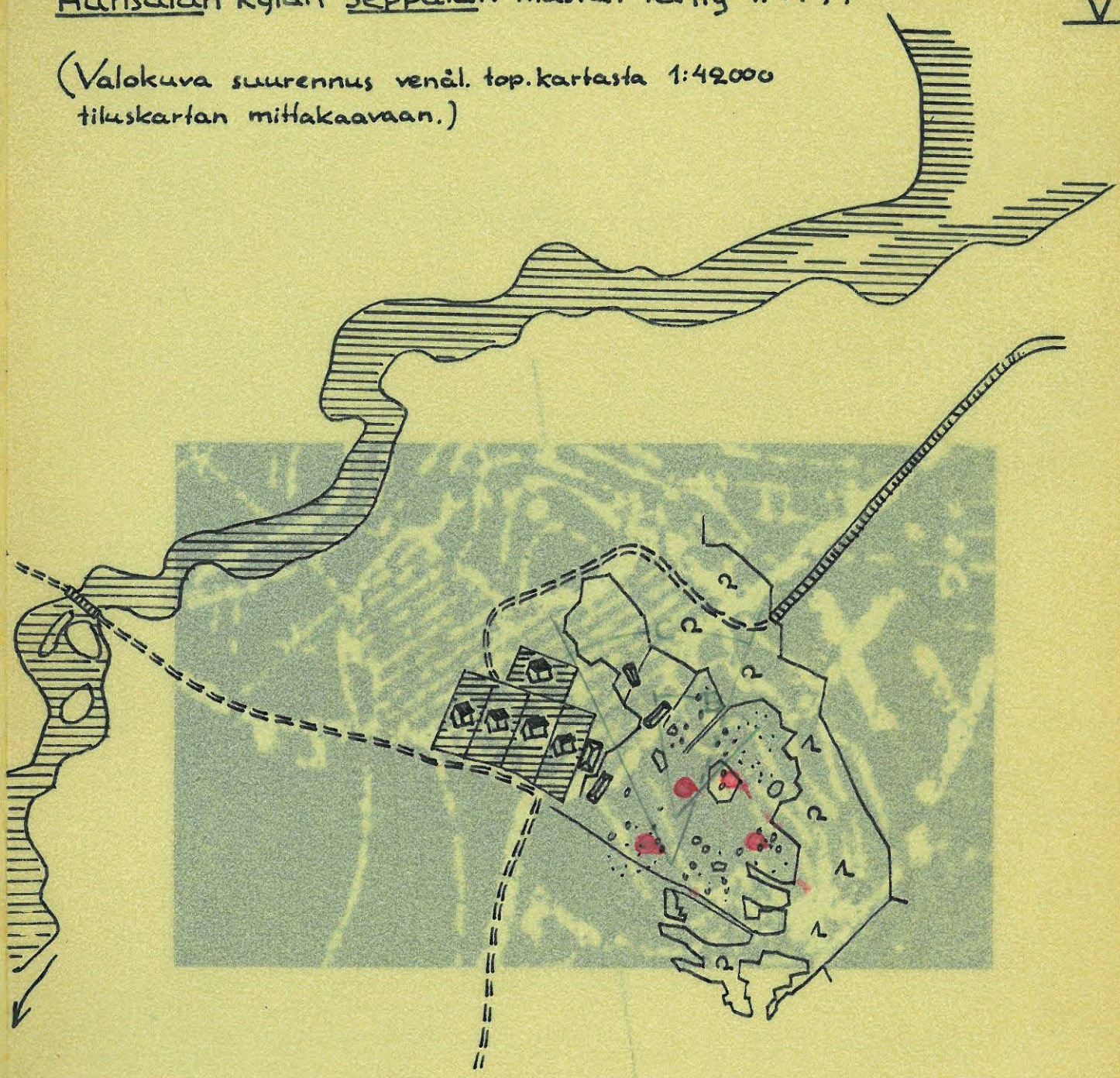
18

famés
(kivi tärkkää)
vsi kajakto oikeel-
ta hienon

Ote maanmittaushallituksen tiluskartasta H 47 iö, LOPPI,
Hunsalan kylän Seppälän tilasta. Tehty v. 1799.

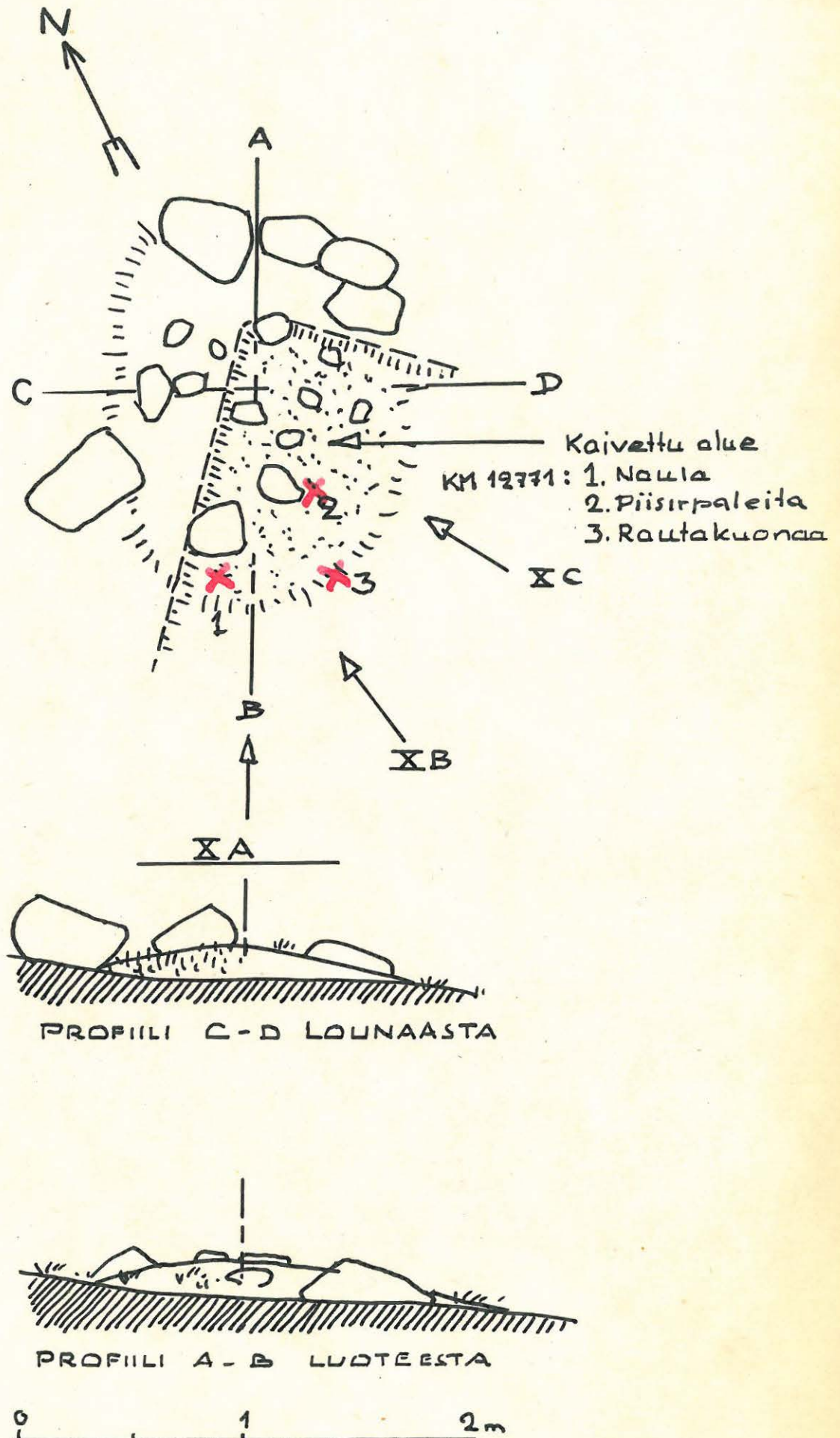
VIII

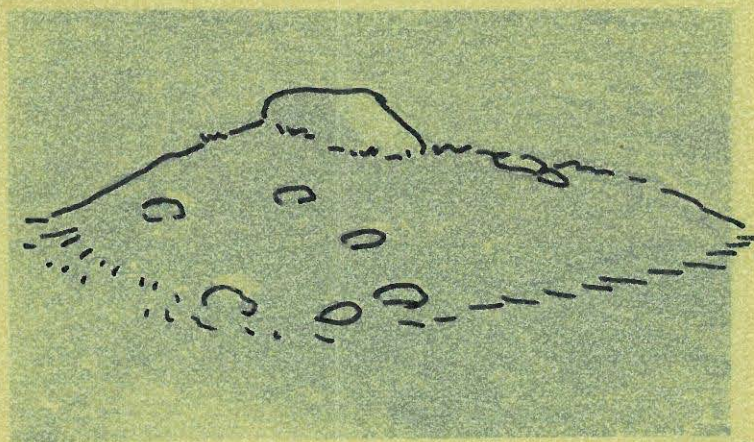
(Valokuva suurennus venäl. top.kartasta 1:42000
tiluskartan mittakaavaan.)

A

B

C

4

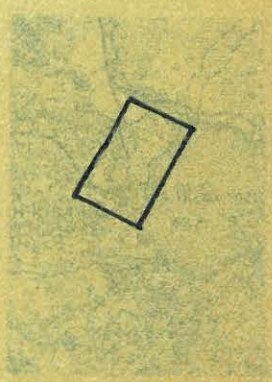
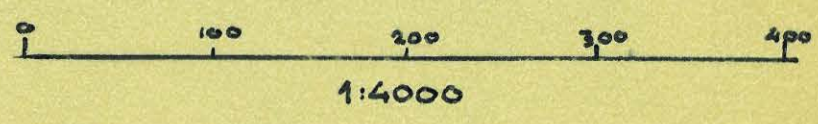
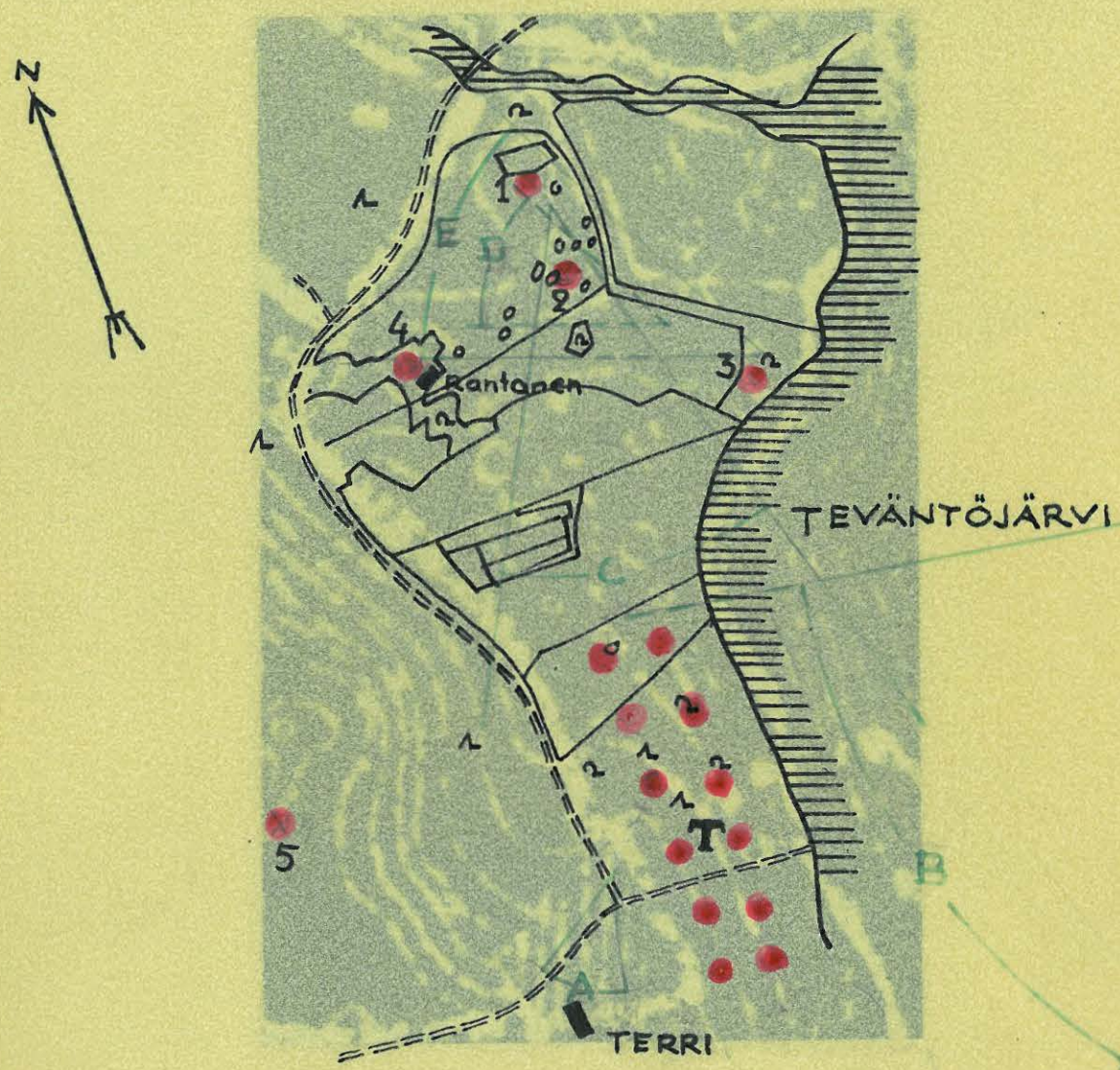
33

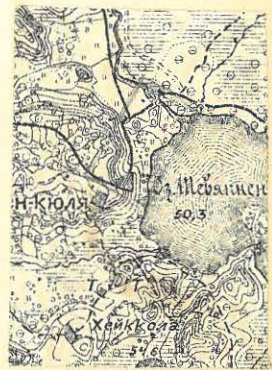

35

Ote maanmittauslaitoksen tiluskartasta H48 $\frac{5}{36}$, LOPPI, Tevännön kylän Terrin tilasta. Tehty v 1918

(Valokuva suurennus venäl. top. kartasta 1:42000 tiluskartan mittakaavaan.)

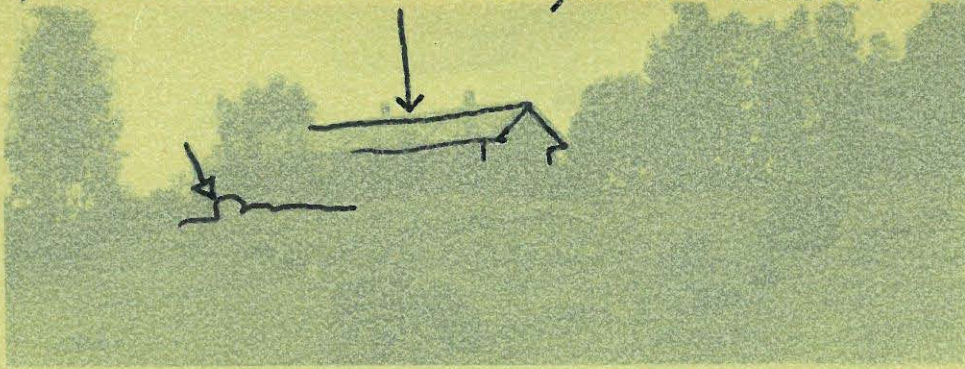

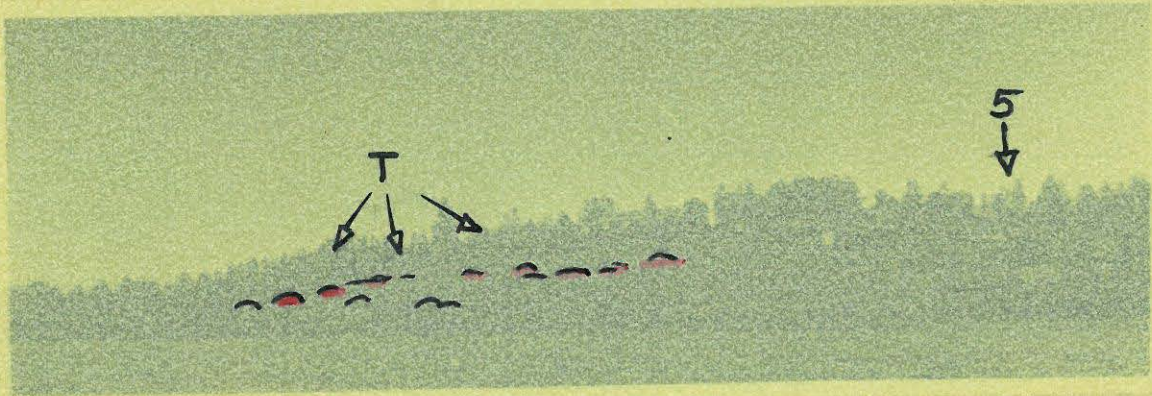
LOPPI, Tevännön Terrin ja Rantasen rauniot

560

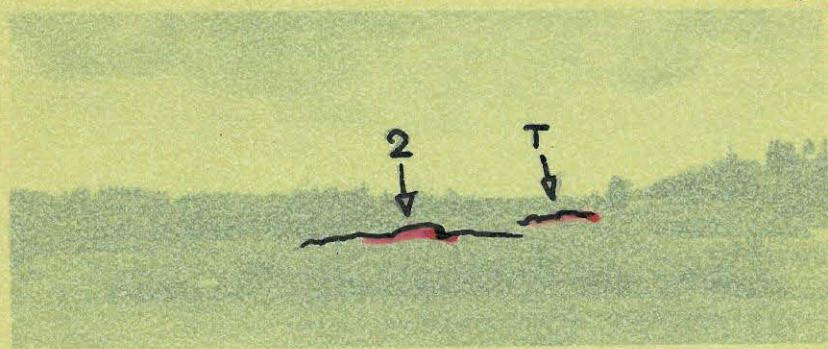
XII

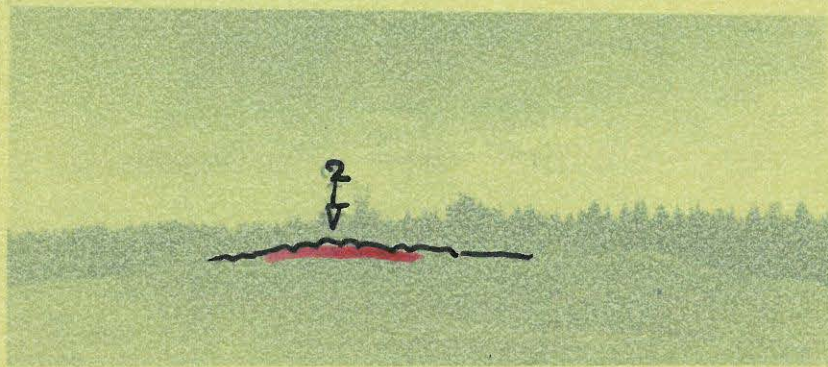
A

B

C

D

E

23

20

9

21

22

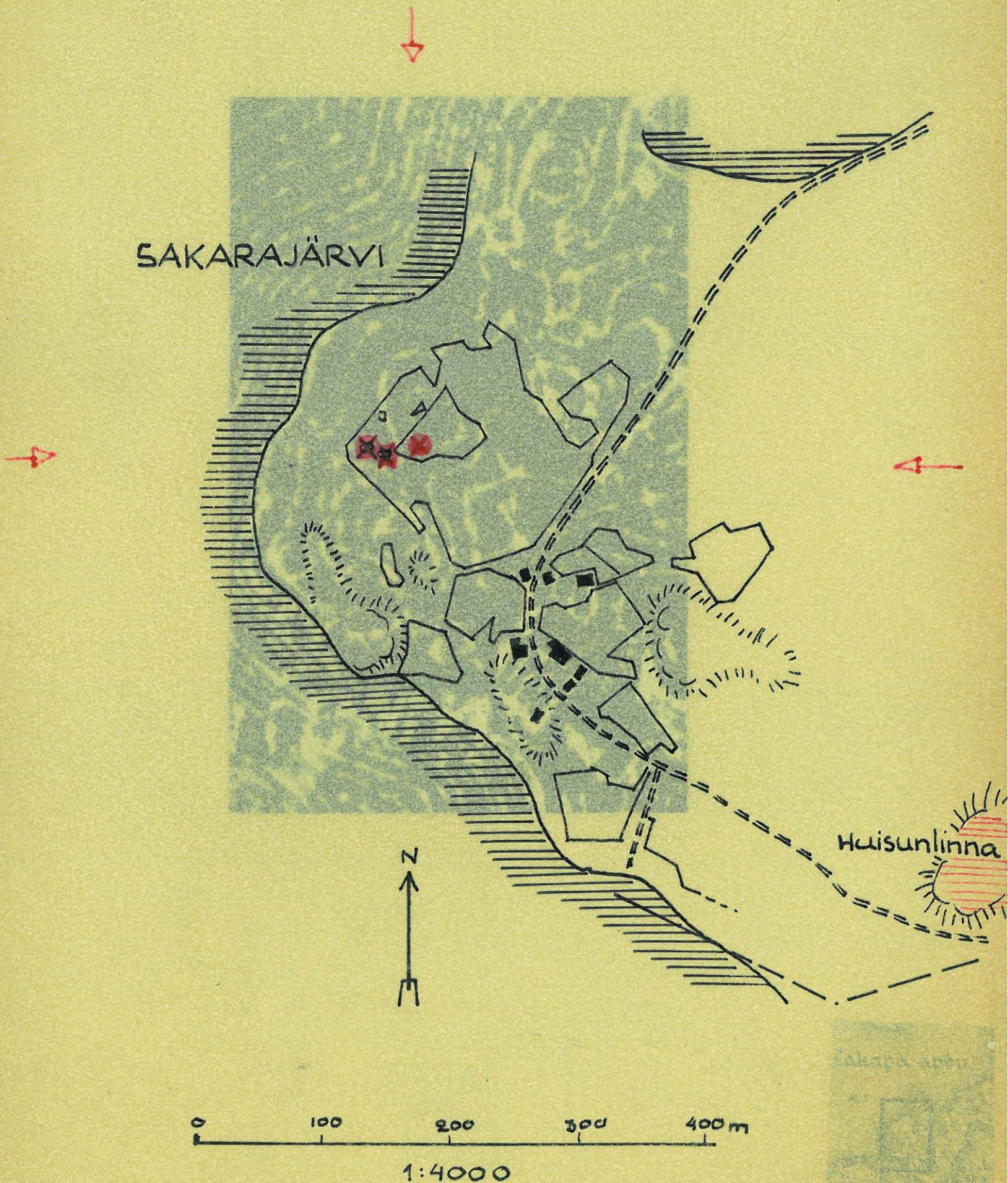

23

Ote Maanmittauslaitoksen tiluskartasta H 48a $\frac{3}{8}$, LOPPI,
Tevännön kylän Aittoniemen tilasta. Tehty v. 1926.

9.62
XIII

(Valokuva suurennus venäl. top. kartasta 1:42000
tiluskartan mittakaavaan.)

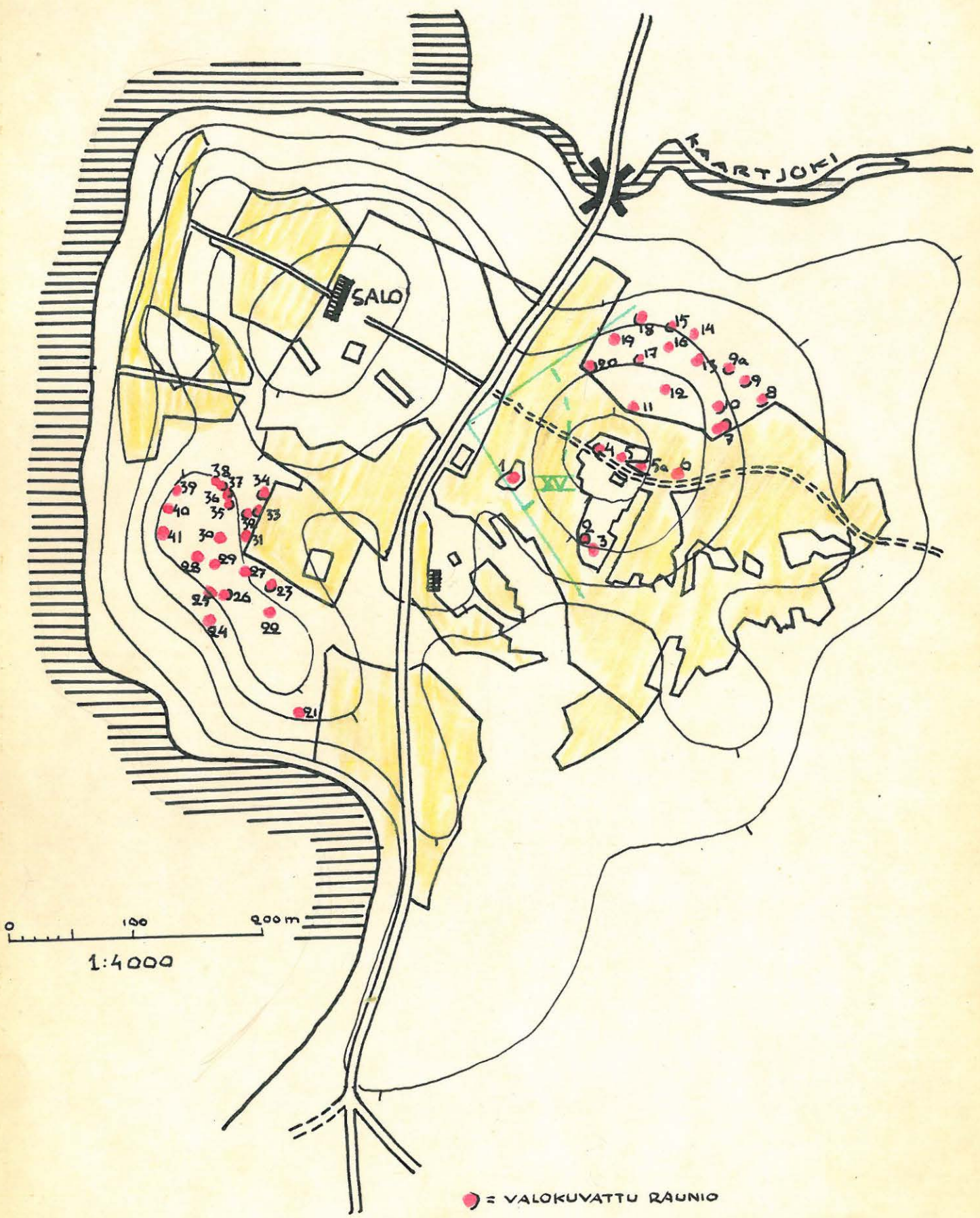

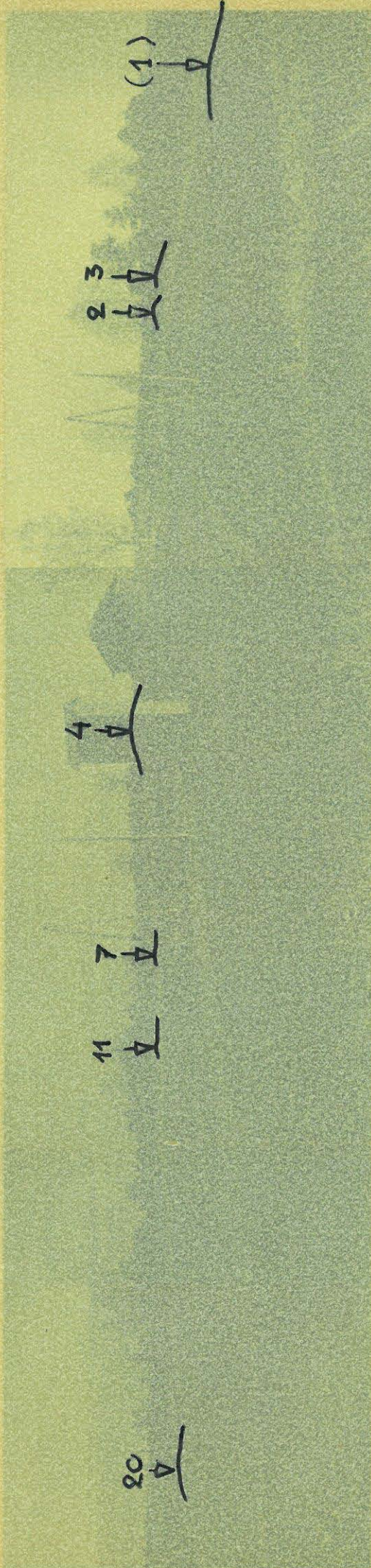

Ote Salon kartanon viljelyskartasta, tehty v 1922.

XIV

+ sen mittakaavaan suurennettu venäl. top. kartta 1:42000

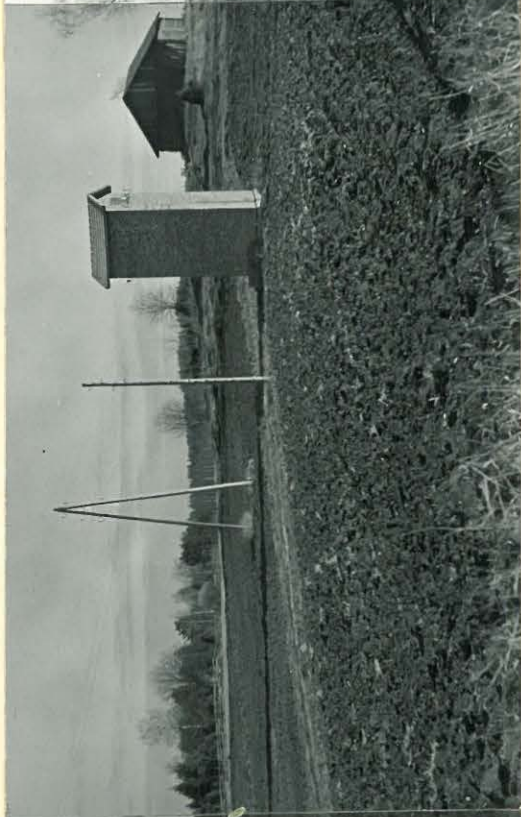

Yleiskuva Salon kartanon tonttialueen idänpuoleisesta raunioalueesta

LOPPI, Salo

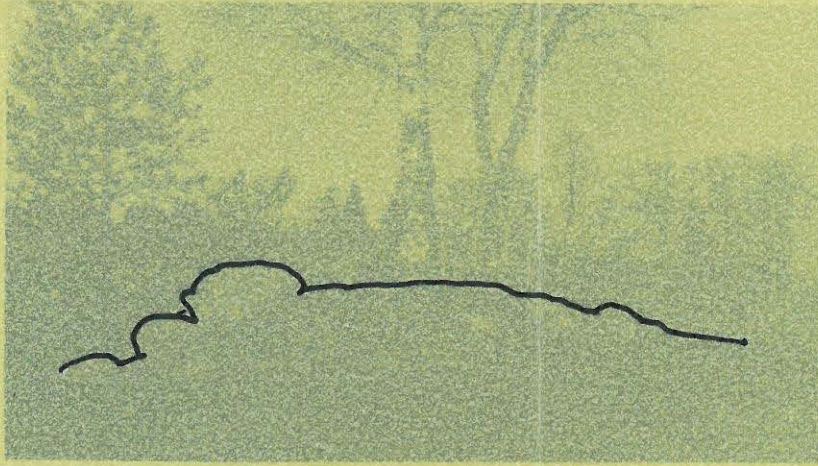
72

73

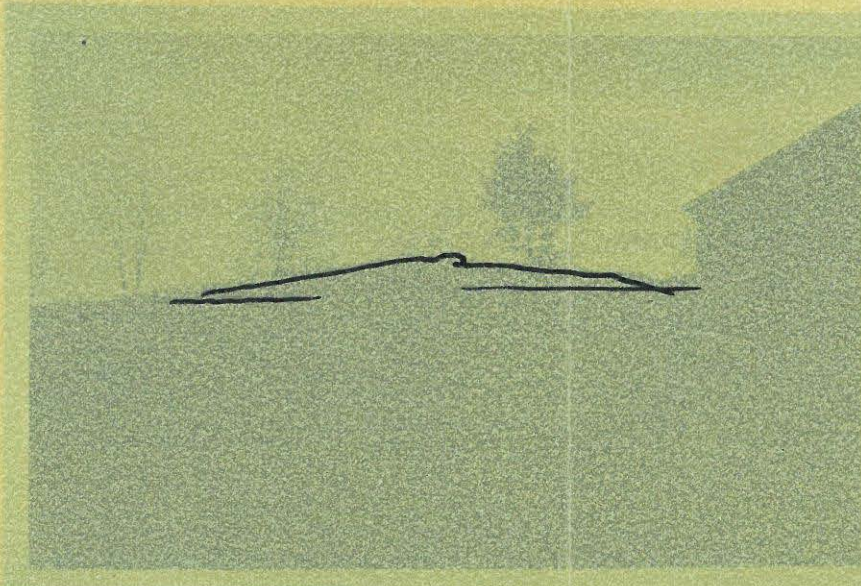

74

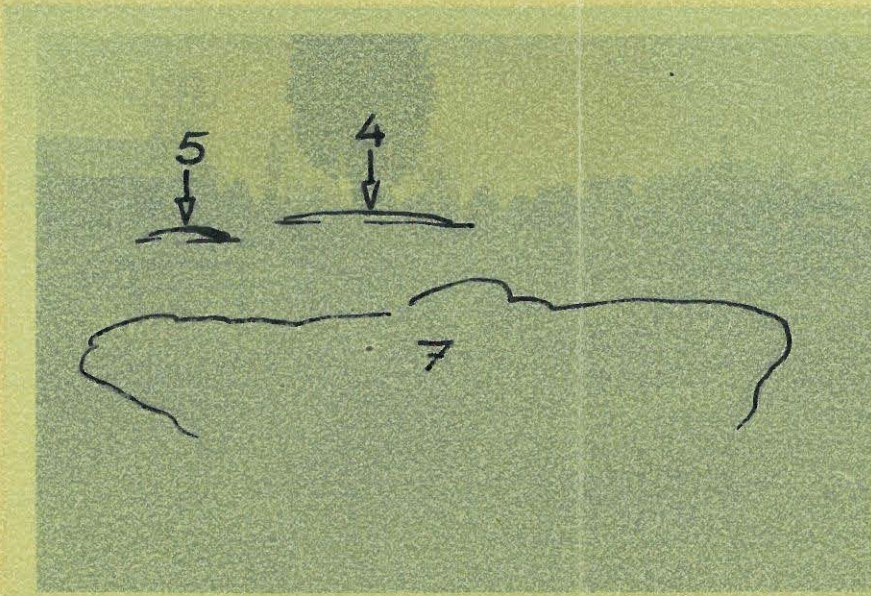
N:o 2
kaakosta,
turpeen poistami-
sen jälkeen.

27

N:o 4
länneestä

28

N:o 7
itäkoillisesta.
Taustassa nä-
kyvät myös
n:ot 4 ja 5.

29

37

62

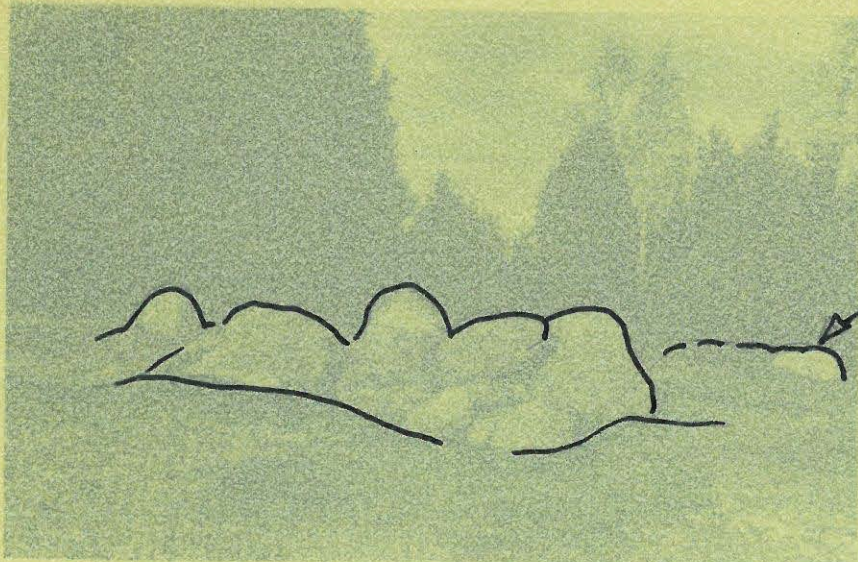
63

LOPPI, Salon kartano

569

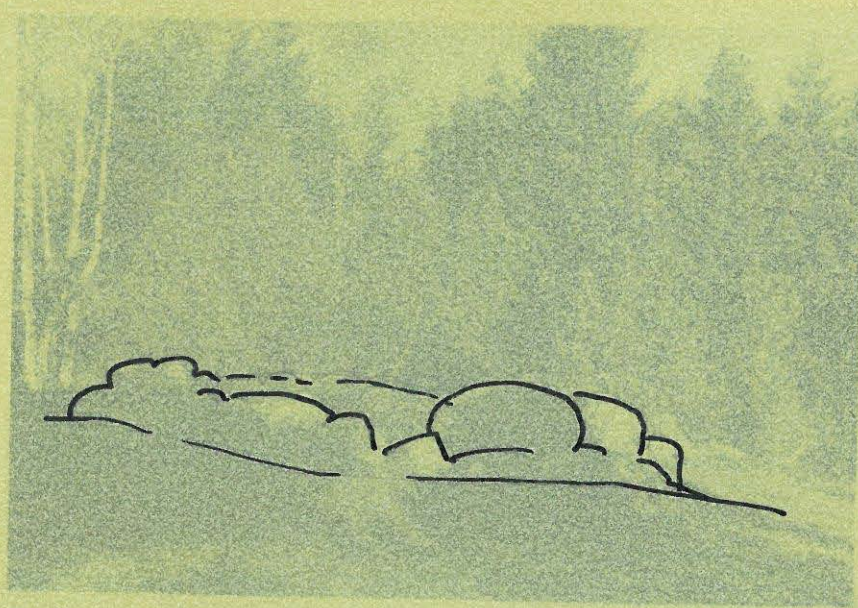
XVII

N:o 8
etelästä

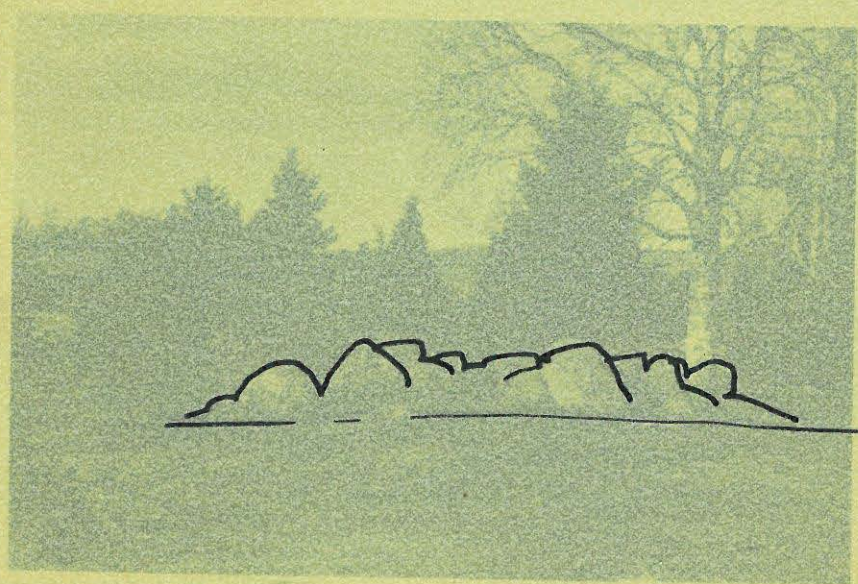

Taustassa oike-
alla näkyy osa
N:o 9:stä

N:o 9a
etelästä

N:o 10
kaakosta

65

67

64

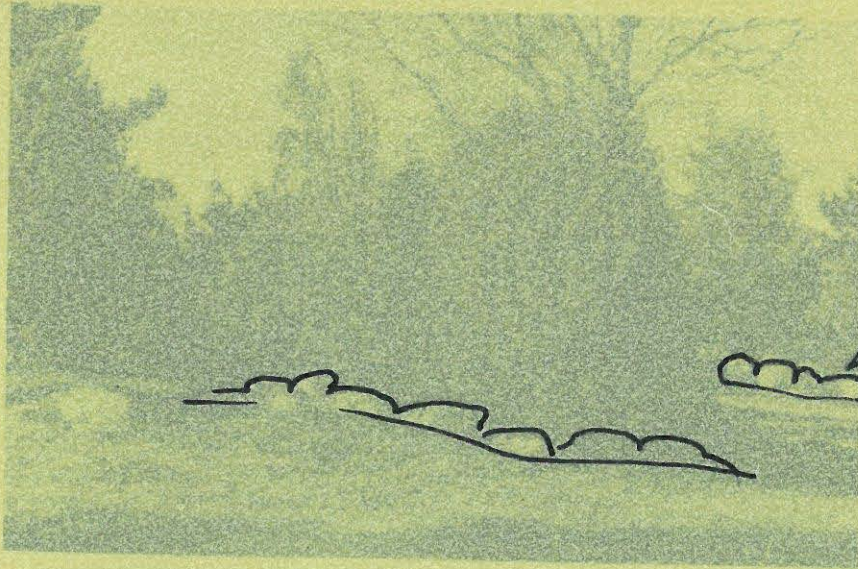

LOPPI, Salon kartano

S. 71

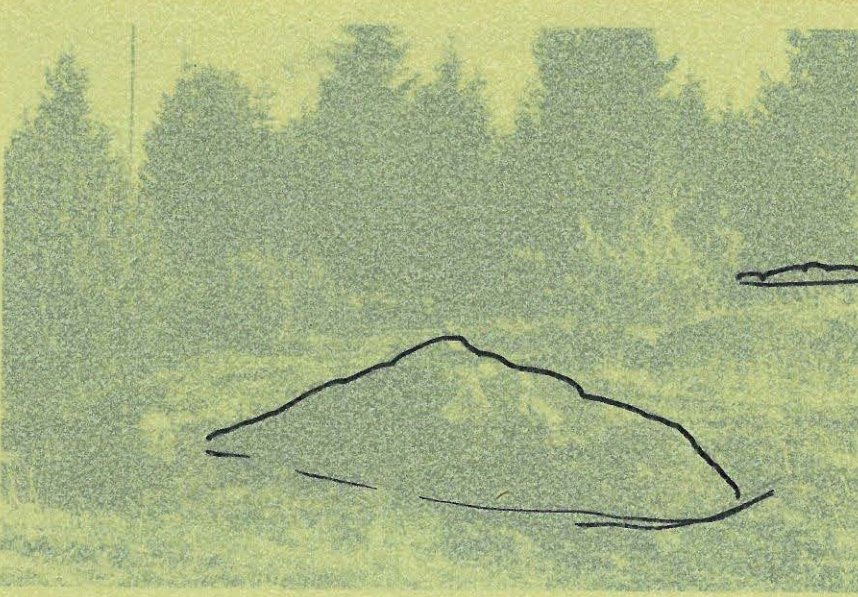
XVII

N:o 9
kaakosta

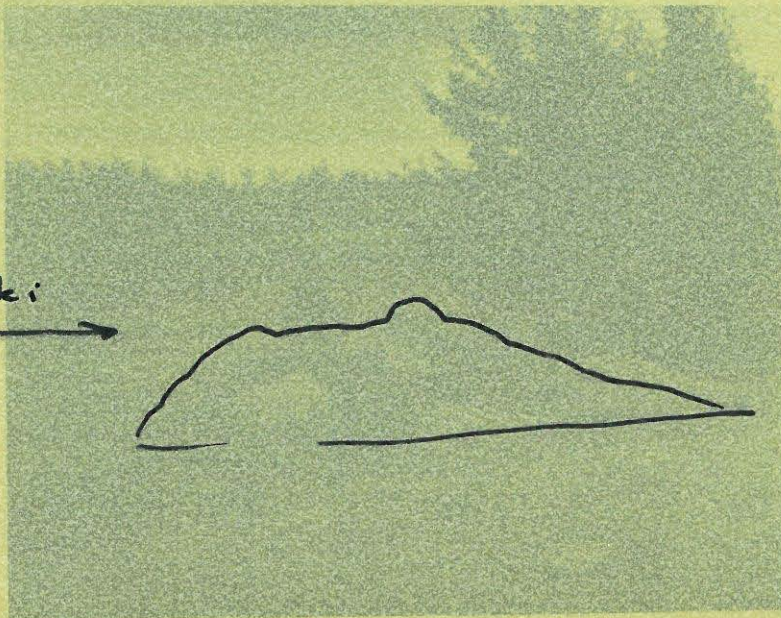
N:o 9a

N:o 18
länneestä

N:o 18
etelästä

Kaartjoki

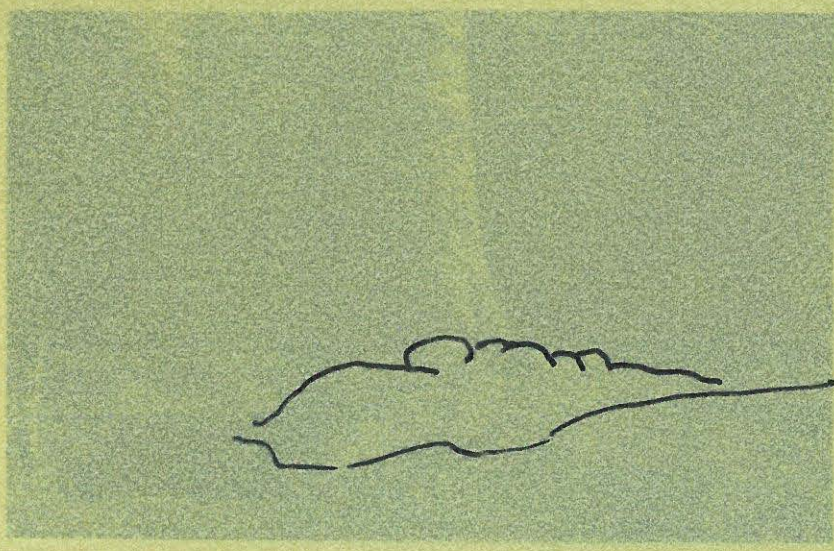
66

70

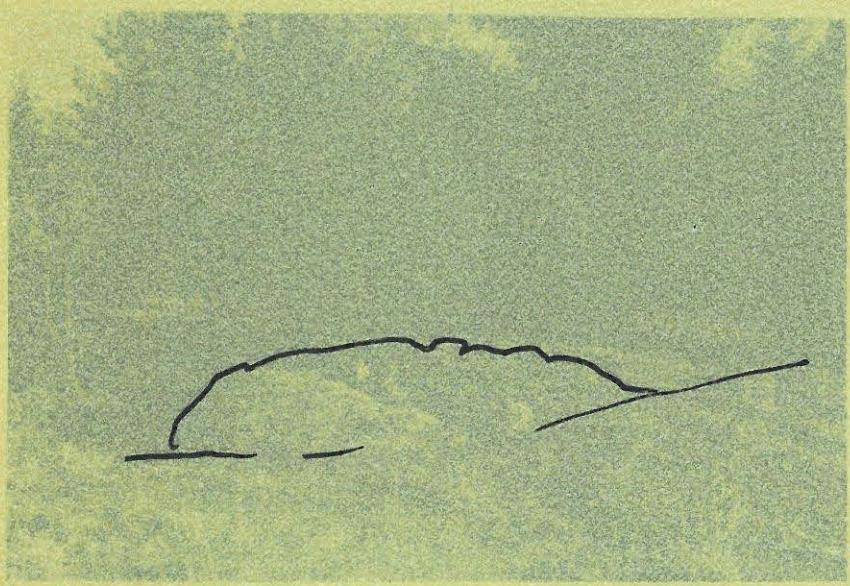

61

N:o 15
lounaasta

A

N:o 17
lounaasta

B

N:o 20
idästä

C

68

69

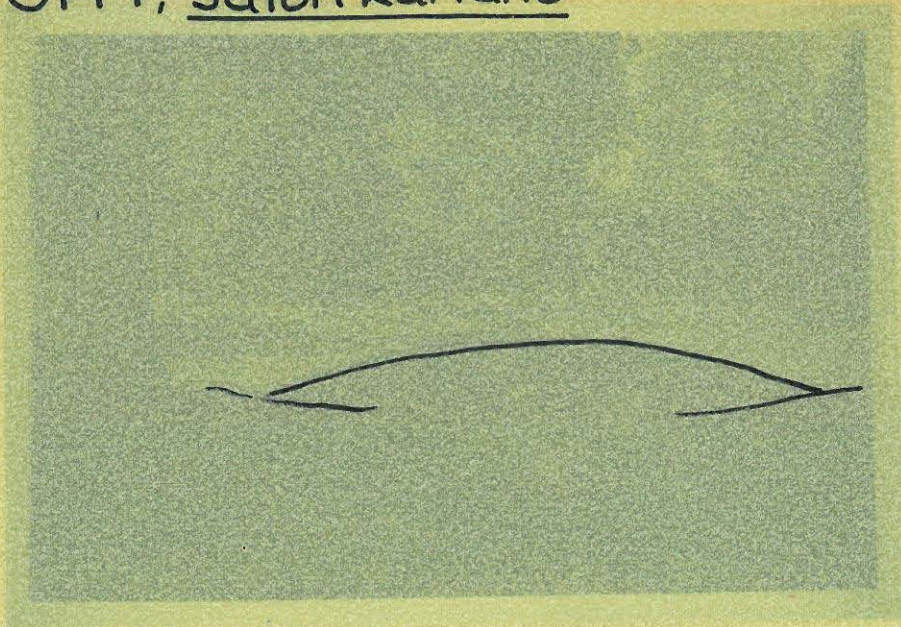

71

LOPPI, Salon kartano

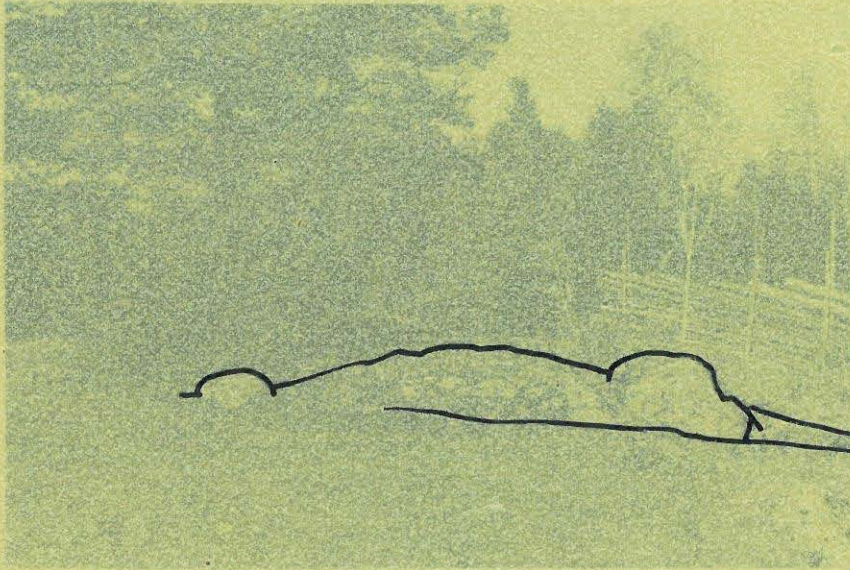
N:o 26
idästä

575
XX

A

N:o 23
kaakosta

B

N:o 23
lounaasta

C

77

75

76

N:ot 32 ja 33
lounaasta

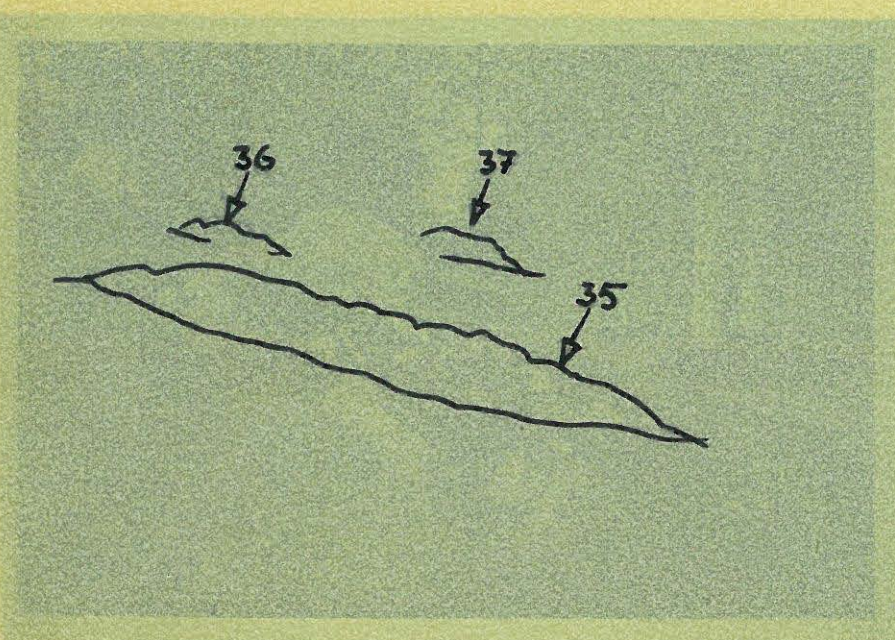
A

N:o 34
lounaasta

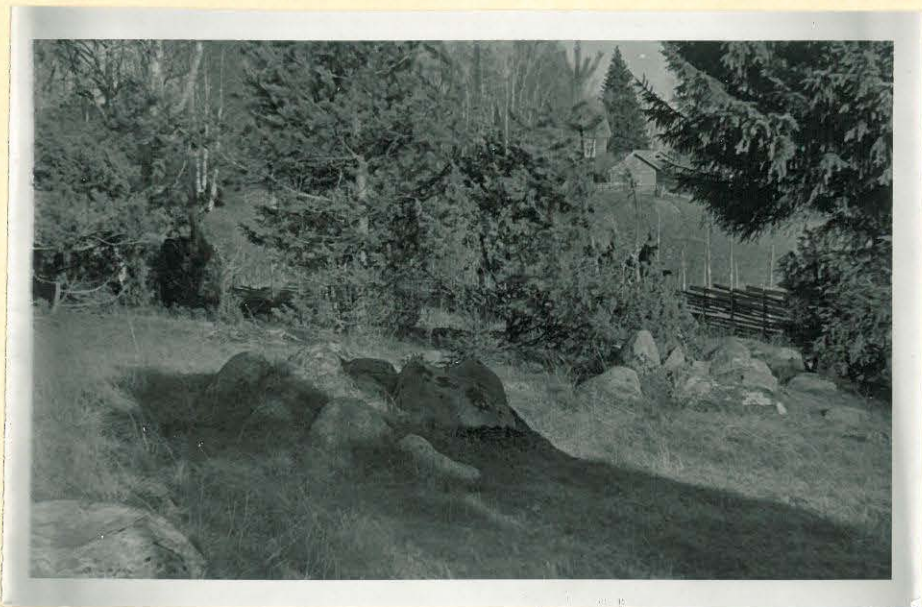

B

N:ot 35, 36 ja 37
kaakosta

C

78

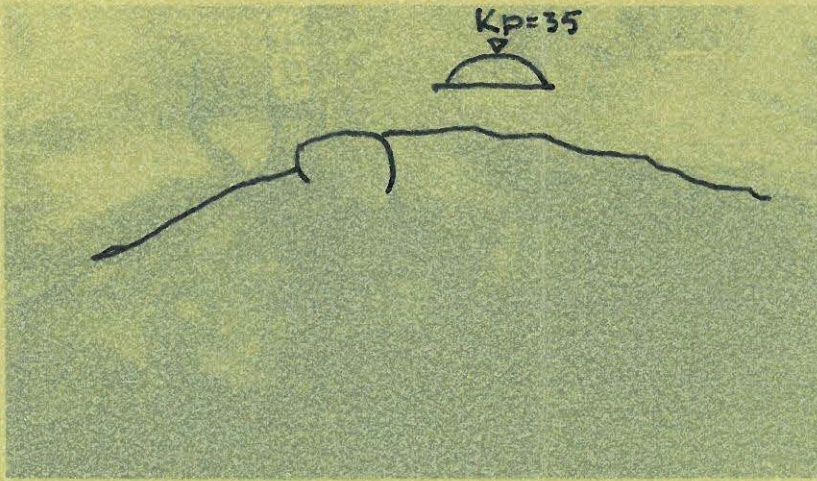
79

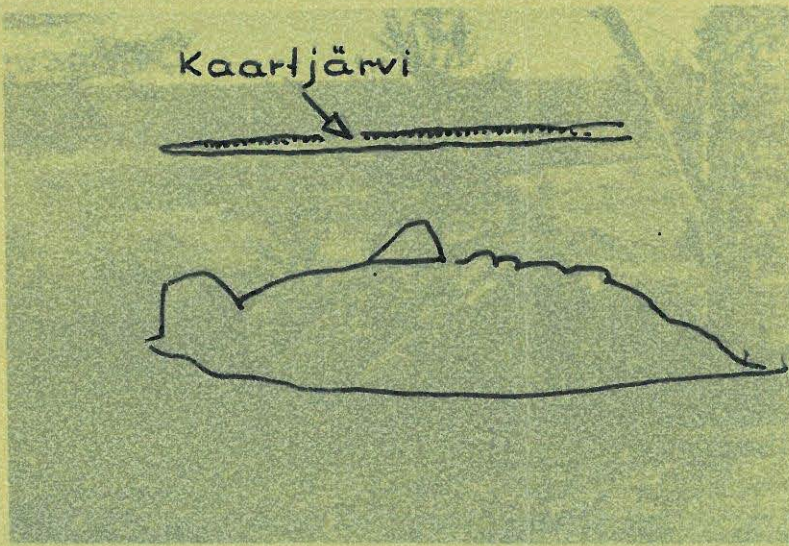
80

Kuva suuntaan
345°

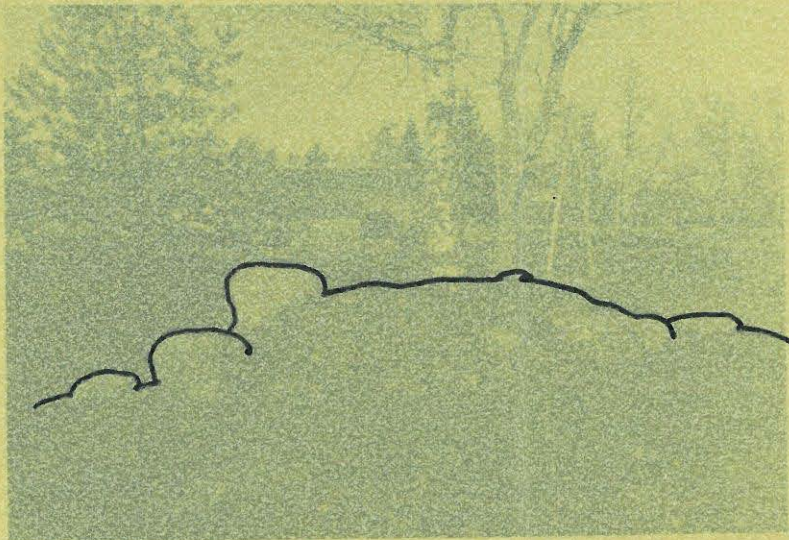

A

_____ 220°

B

_____ 300°

C

38

41

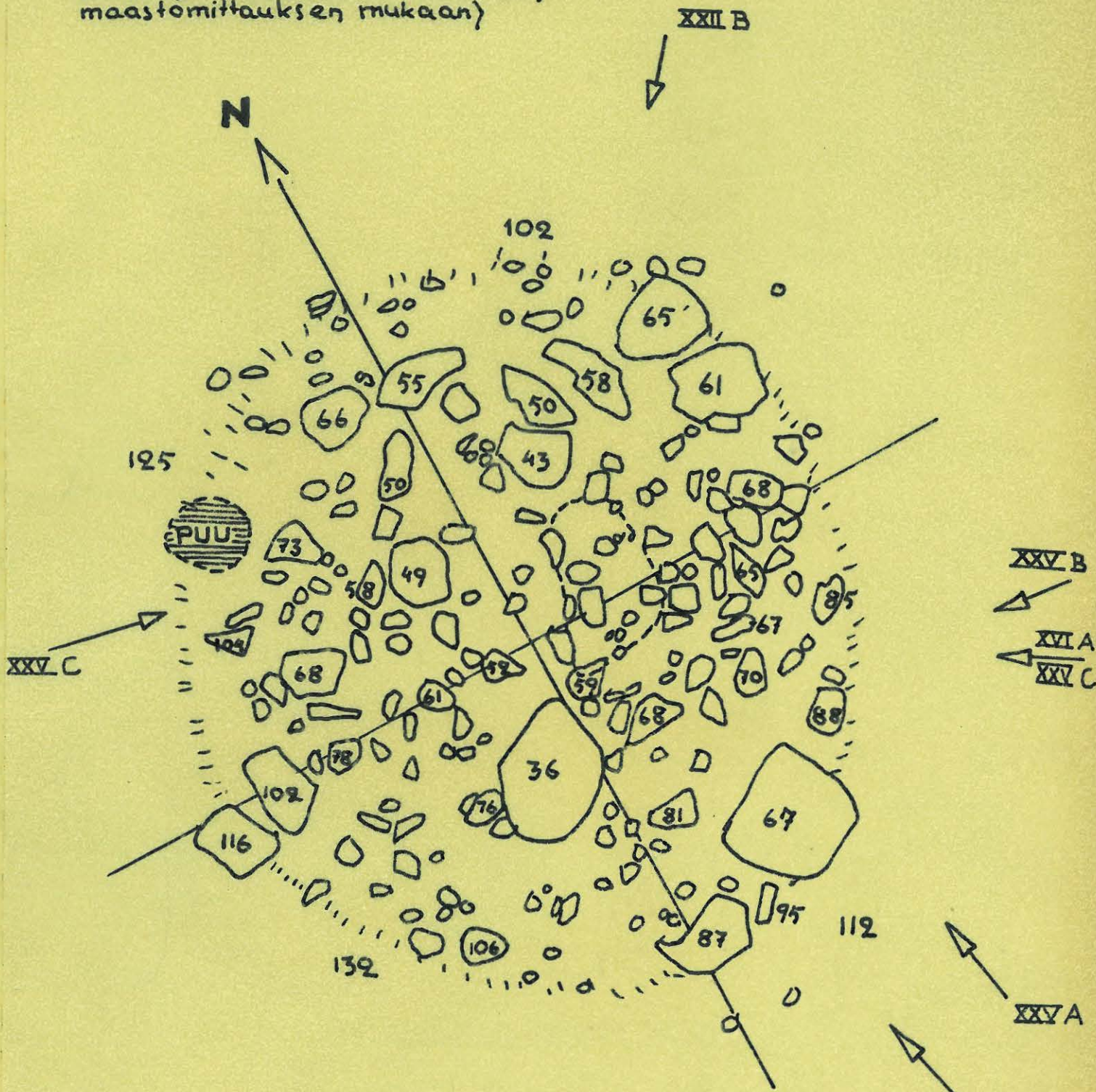

36

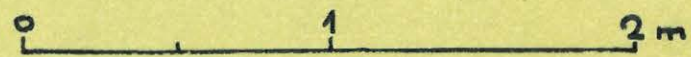
HAUTA N:o 2

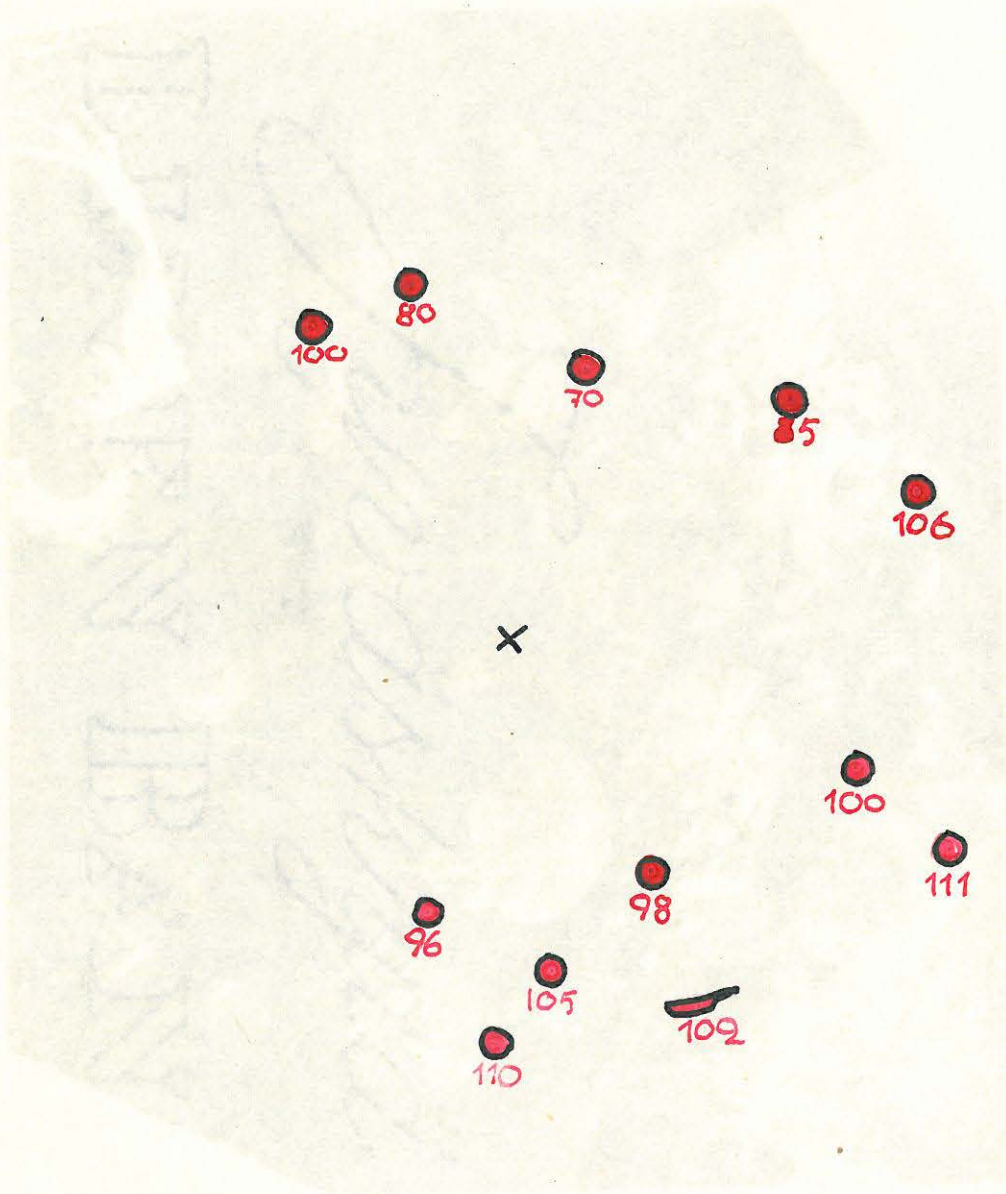
XXIII

(kuvat on otettu vasemmalla näkyvästä puusta ja oikaistu sekä yhdistetty maastomittauksen mukaan)

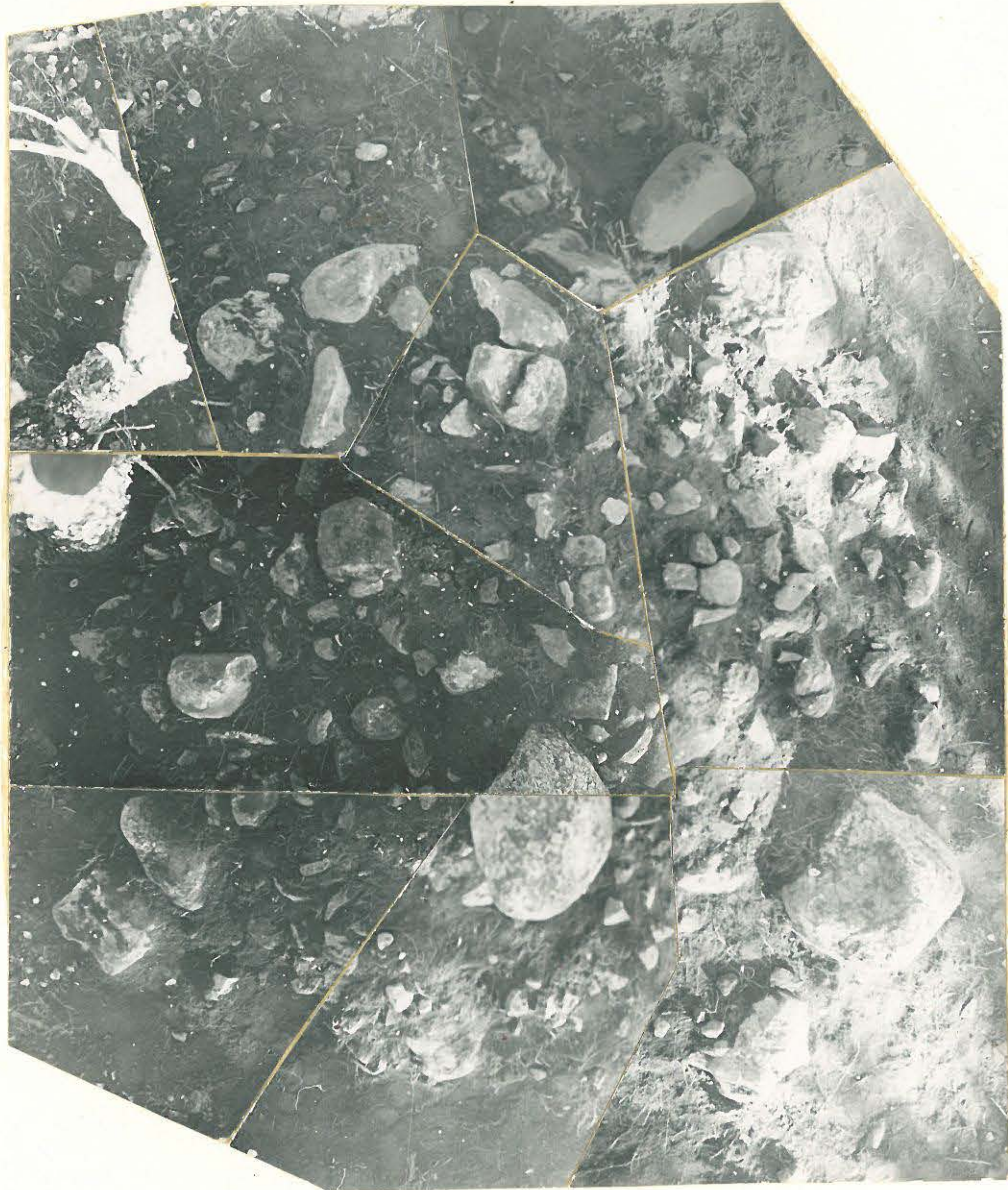
Kp=35, haudan N-puolella deiva kivi joka näkyy kuvassa XXII A

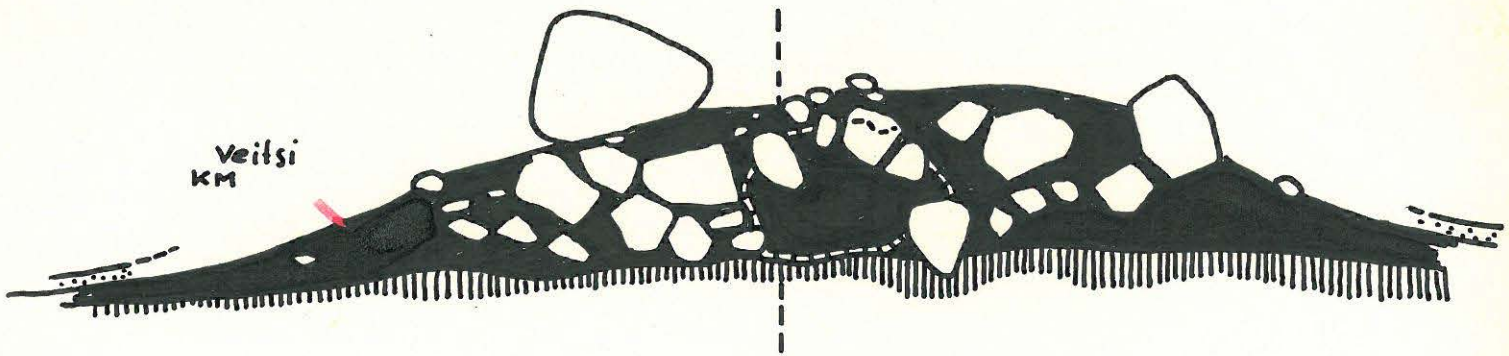
○ = seviastian pala

☞ = veitsi

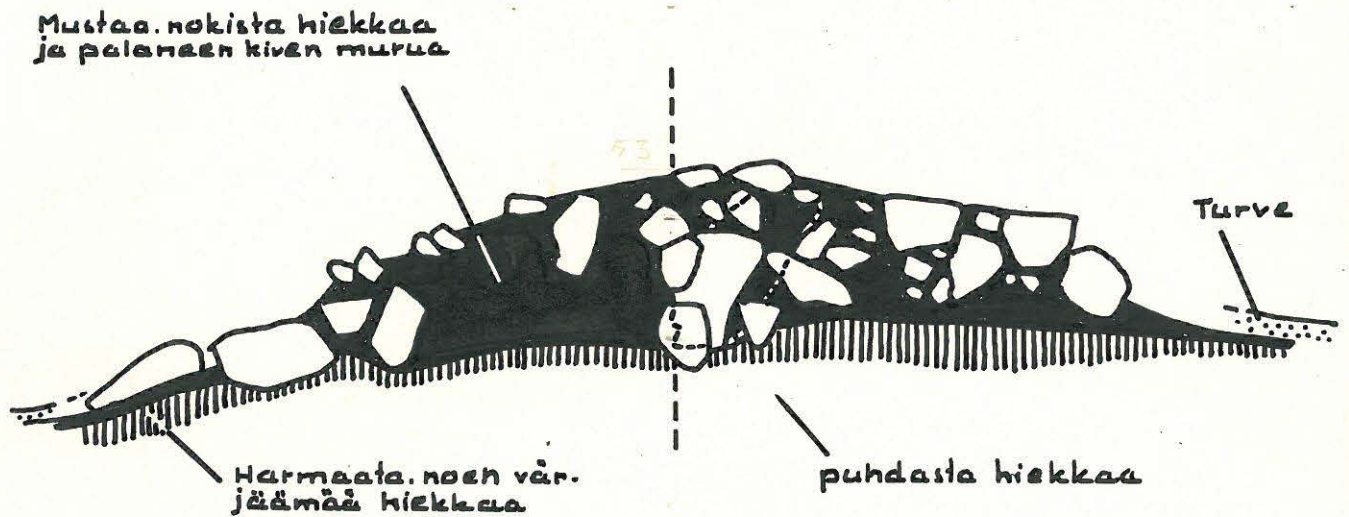
42-(50)

HAUTA N:o 2

PROFIILI S-N IDÄSTÄ

Oikea puoli piirretty länneestä ja yhdistetty 180° käännettynä vasemman puolen profiiliin

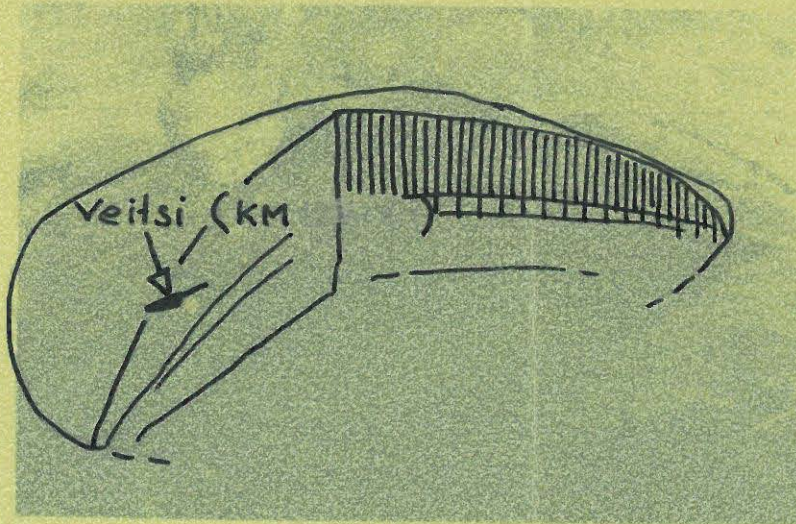
PROFIILI W-O ETELÄSTÄ

Vasen puoli piirretty pohjoisesta ja yhdistetty 180° käännettynä oikean puolen profiiliin

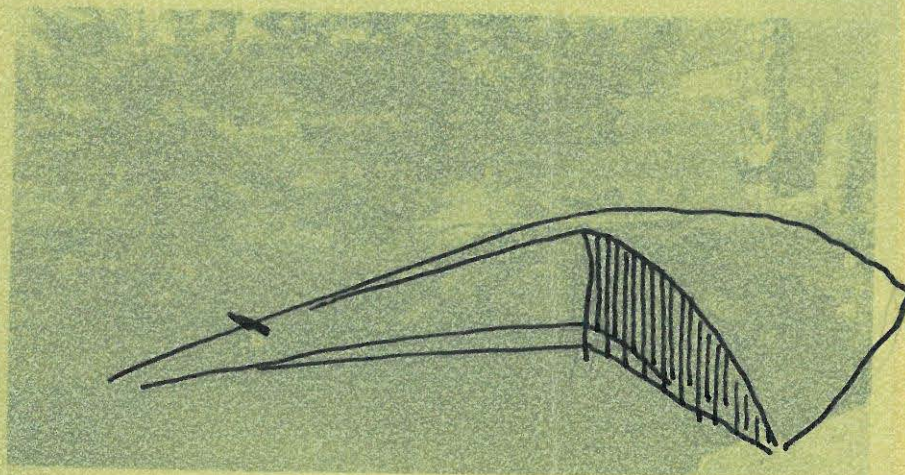
Kuva suuntaan
345°

Kaakkoissektori

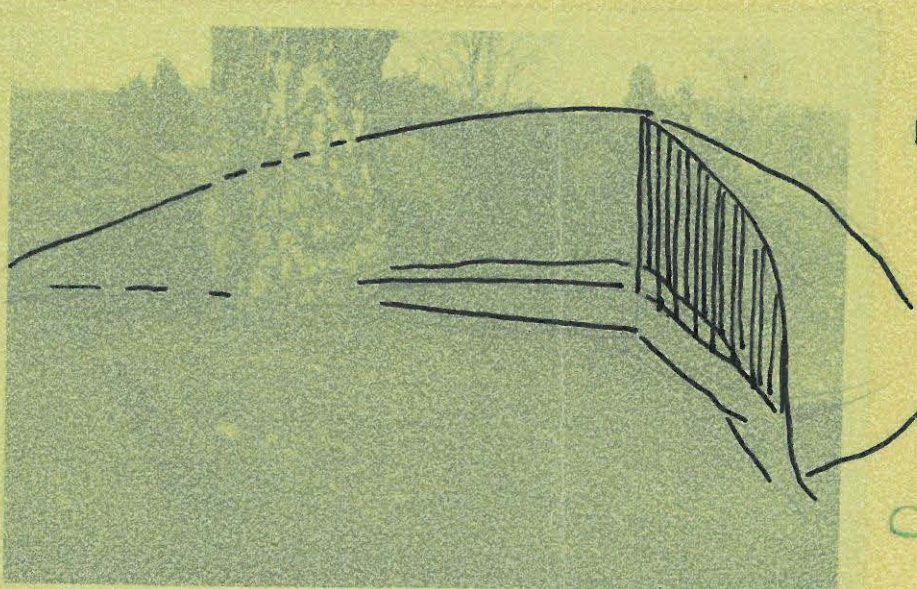
A

— 275°
Kaakkoissektori

B

— 100°
Luoteissektori

C

345°
(20)

51

275°
(21)

52

100°
(22)

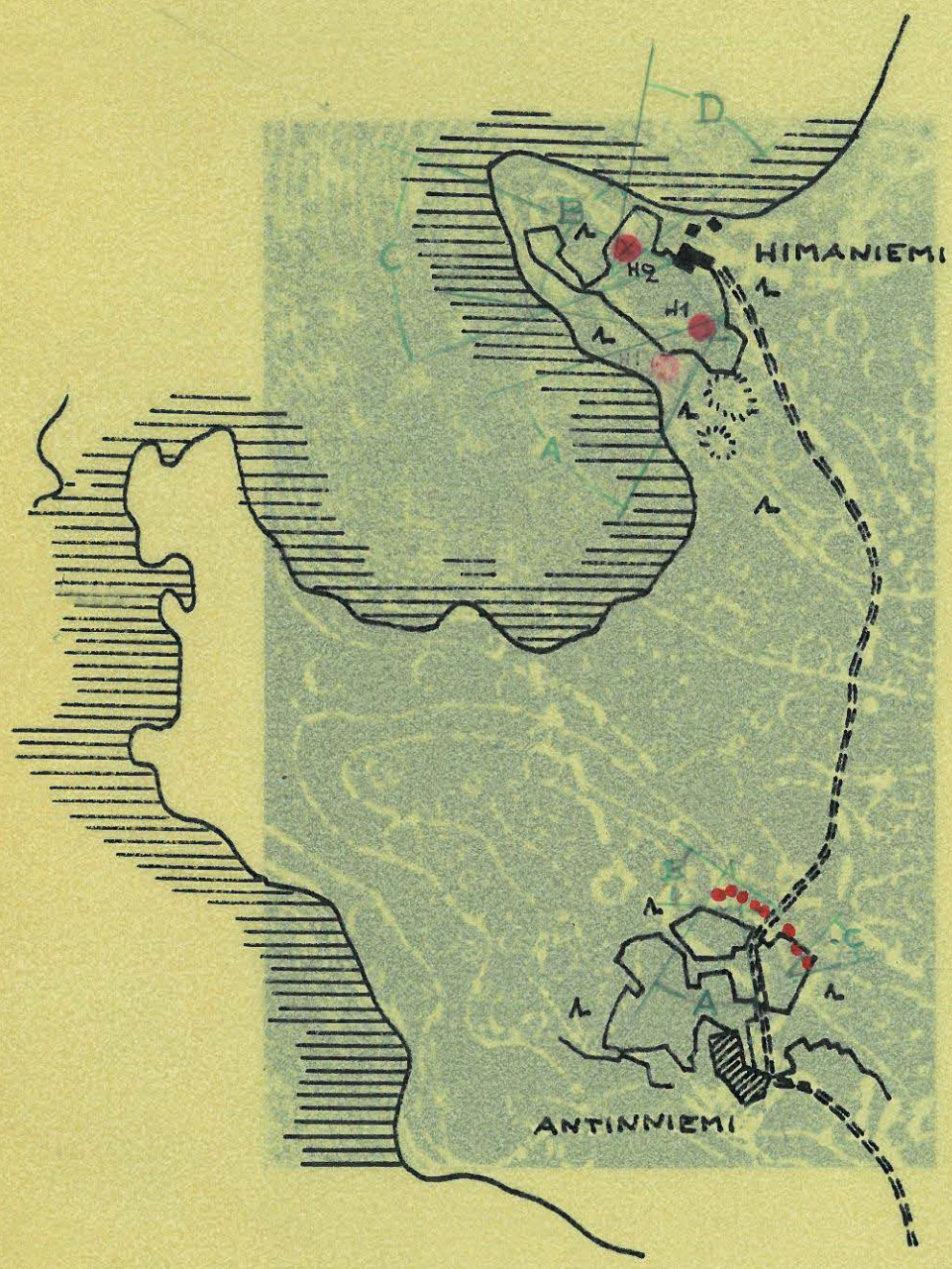
53

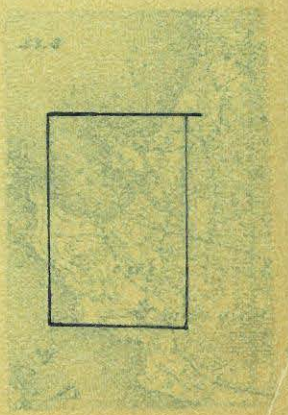

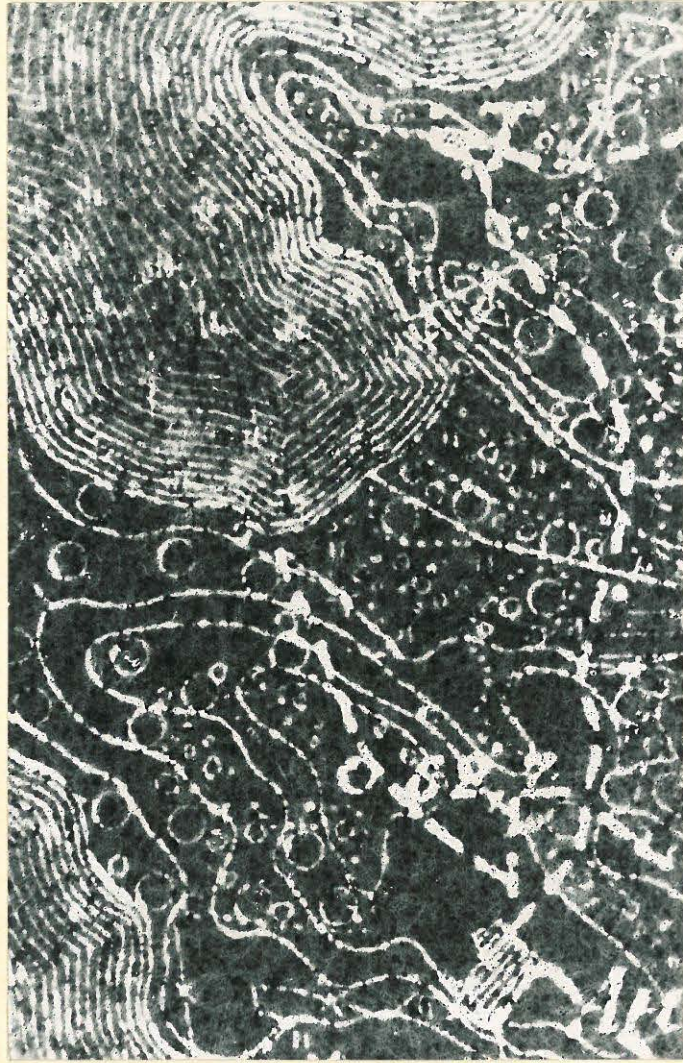
Ote maanmittaushallituksen metsäkartasta H48 1/4, LOPPI, Salon kylän Antinniemi ja Himaniemi = nyk. Peltoniemi. Tehty v. 1897.

(Valokuva suurennus venäl. top. kartasta 1:42000 metsäkartan mittakaavaan.)

1:8000

57-82

Kuva suuntaan 150°

Antinniemen torppa

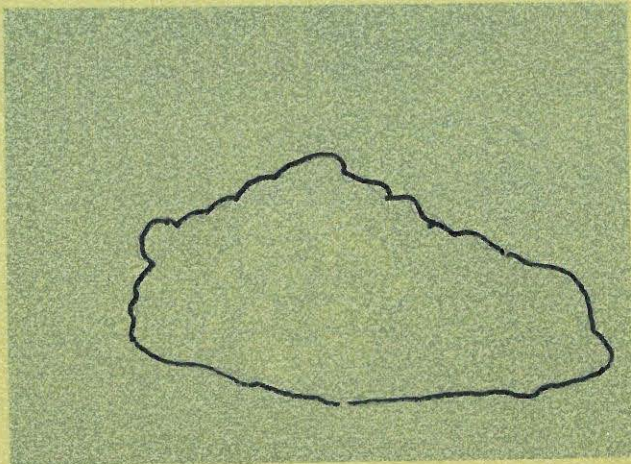
A

— 285°

B

— 10°

C

60

REPAOTU

194182

59

58

60

B

D

A

C

"Himaniemen torpan lännepuoleinen pelto"

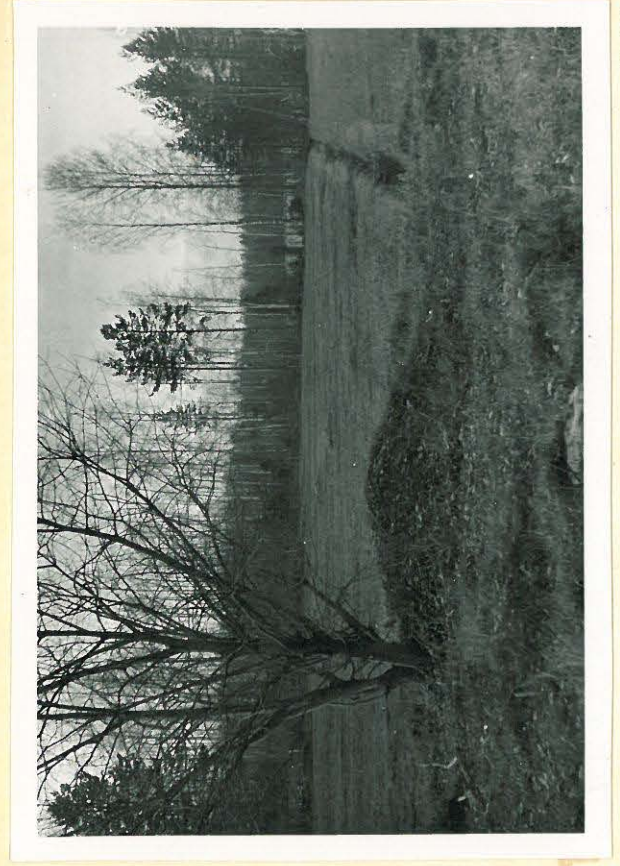
53

54

55

56